

Advies en Faciliteiten
AF

Stadskantoor
Lübeckplein
Postbus 538
8000 AM Zwolle
Telefoon (038) 498 2383
www.zwolle.nl

Monitor Mantelzorg 2020

Opdrachtgever	Erna van Dijk/ Matthijs Barendse
Opdrachtnemer	Afdeling Informatievoorziening
Versie	definitief
Datum	30 juni 2021

Datum	30 juni 2021
Ons kenmerk	Mantelzorgmonitor 2020

Inhoud

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Onderzoeksvragen	8
1.3 Aanpak	10
1.4 Representativiteit steekproef	11
2 Kenmerken van de mantelzorgers en de mantelzorg	12
2.1 Kenmerken van de mantelzorgers	12
2.2 Kenmerken van de mantelzorg	13
3 Bereik van mantelzorgers	15
3.1 Bekendheid met organisaties	15
3.2 Bekendheid met ondersteuning	16
3.3 Belemmeringen voor vragen om ondersteuning	17
3.4 Wensen ten aanzien van ondersteuning	18
3.5 Gebruik van ondersteuning	19
3.5.1 Geregistreerde mantelzorgers	19
3.5.2 Mantelzorgwaardering	20
3.5.3 Dag van de mantelzorg	20
3.5.4 Individuele ondersteuning	21
3.5.5 OZOverbindzorg	22
3.6 Samenvatting	22
4 Tevredenheid met ondersteuning	24
4.1 Tevredenheid met gemeente Zwolle	24
4.2 Tevredenheid met formele zorg	25
4.3 Meerwaarde OZOverbindzorg	27
4.4 Tevredenheid met ondersteuning	27
4.5 Effect van ondersteuning	28
4.6 Samenvatting	30
5 Belasting van mantelzorgers	31
5.1 Ervaren belasting	31
5.2 Invloed op het dagelijks leven	32
5.3 Ondersteuning door omgeving	33
5.4 Waardering door omgeving	33
5.5 Mantelzorg en werk	35
5.6 Samenvatting	35

Datum 30 juni 2021
Ons kenmerk Mantelzorgmonitor 2020

6	Respijtzorg/ vervangende zorg	37
6.1	Behoeftte aan vervangende zorg	37
6.2	Gebruik van vervangende zorg	38
6.3	Dagbesteding als een vorm van vervangende zorg	39
6.4	Tevredenheid over vervangende zorg	40
6.5	Slotopmerkingen en tips	41
6.6	Samenvatting	41
7	Kwetsbare groepen mantelzorgers	42
7.1	Ervaren belasting door kwetsbare groepen mantelzorgers	42
7.2	Leeftijdsgroepen vergeleken	43
7.3	Samenvatting	44
	Bijlage I Vragenlijst	45
	Bijlage II Kenmerken mantelzorgers uit het onderzoek	58
	Bijlage III Kenmerken mantelzorgers en verleende mantelzorg uit registraties steunpunt	60
	Bijlage IV Kenmerken verleende mantelzorg uit het onderzoek	62
	Bijlage IV Kwetsbare groepen	65

Samenvatting

In dit rapport worden de uitkomsten van de derde meting van de Mantelzorgmonitor beschreven. Hierbij wordt steeds een vergelijking gemaakt met de uitkomsten van de twee eerdere metingen, die in 2016 en 2018 zijn gehouden. Het doel van de monitor is om het bereik van de geboden ondersteuning, de ervaringen hiermee en de behoeften aan ondersteuning te meten. In 2020 hebben we de mantelzorgers extra vragen gesteld over hun behoefte en ervaringen met respijtzorg/ tijdelijk vervangende zorg.

Aanpak

Een online vragenlijst is uitgezet onder 7.000 leden van het Zwols Burgerpanel. 886 mantelzorgers hebben de vragenlijst nagenoeg volledig ingevuld. Daarnaast is gebruik gemaakt van registratiegegevens van het Steunpunt Mantelzorg en OZOverbindzorg. Omdat zowel in 2016 als in 2018 en in 2020 een vrij groot aantal mantelzorgers heeft meegewerkt aan het onderzoek, mogen we aannemen dat de uitkomsten een goede indicatie zijn voor wat speelt onder mantelzorgers.

Resultaten bereik

- We zien dat een groter aandeel van de Zwolse mantelzorgers steeds wordt bereikt met de geboden ondersteuning. Meer mantelzorgers kennen het Steunpunt Mantelzorg en de ondersteuningsmogelijkheden en het gebruik van de diverse activiteiten is toegenomen.
- Een deel ervaart drempels bij het vragen om hulp. Zo denkt ruim vier op de tien dat de hulpbehoevende niet door een ander verzorgd wil worden en ruim één derde van de mantelzorgers geeft de zorg liever niet uit handen.

Resultaten oordeel over de ondersteuning

- Mantelzorgers zijn steeds meer tevreden over de aandacht, waardering en ondersteuning die de gemeente Zwolle biedt, in vergelijking met 2016 en 2018. Tussen een kwart en één derde is hier tevreden over, terwijl er gemiddeld één op de tien hier ontevreden over is. Van de 627 mantelzorgers die het Steunpunt, de Sociale Wijkteams of Participatieraad kennen, is een groter aandeel positief over het aanbod van de gemeente. Dit geldt vooral voor de ervaren waardering en aandacht vanuit de gemeente: 41% respectievelijk 37% is hier positief over.
- Ongeveer een derde is tevreden over het aanbod van waardering en ondersteuning. Dit is vergelijkbaar met 2018 en is iets meer dan in 2016. Vijf procent is hier ontevreden over. Van de 627 mantelzorgers die bekend zijn met ten minste één van de (ondersteunende) organisaties, is een groter aandeel tevreden over de waardering en ondersteuning: 36% en 41% respectievelijk.
- De mening over de omgang met de formele zorg is iets positiever in vergelijking met 2016 en er zijn iets minder mensen die hier negatief over oordelen: Tussen 40% en 50% is tevreden over formele zorg.
- Het merendeel (bijna driekwart) merkt geen effect van de ondersteuning en 13% voelt zich dankzij de ondersteuning minder belast. Eenzelfde effect merken de mantelzorgers die bekend zijn met de ondersteunende organisaties. Er is een vermoeden dat de ondersteuning aan mantelzorgers anders door de respondenten geïnterpreteerd wordt (als overname van de zorgtaken) waardoor

het verwachte effect zo laag uitvalt. Uit eigen klanttevredenheidsmetingen van ZwolleDoet! blijkt echter dat de ondersteuning vanuit ZwolleDoet! voldeed aan de verwachtingen en wensen van de mantelzorgers.

Resultaten ervaren belasting

- Vergeleken met 2016 en 2018 voelen mantelzorgers zich minder belast door hun mantelzorgtaken. Ook geven mantelzorgers aan dat de mantelzorgtaken minder invloed hebben op het gezin en/of de familie en het werk. Echter, bij ruim een kwart tot een derde heeft het mantelzorgen wel veel invloed op het dagelijks leven.
- De meeste mantelzorgers worden ondersteund door iemand uit de naaste omgeving en ongeveer twee derde voelt zich voldoende gewaardeerd door de omgeving. Eén op de vijf wordt door niemand ondersteund.
- Werkgevers zijn vaker op de hoogte van de mantelzorgtaken dan in 2016 en veel vaker dan in 2018. Ook zijn ze vaker bereid om mee te denken over hoe werk en mantelzorg kunnen worden gecombineerd.

Resultaten vervangende zorg/ respijtzorg

- Een opvallend groot aandeel van de mantelzorgers (84%) zegt geen behoefte te hebben aan vervangende zorg.
- Een groot deel van de mantelzorgers (87%) zegt ook geen gebruik te hebben gemaakt van vervangende zorg in de afgelopen jaren. De voornaamste reden die ze hierbij aangeven is dat ze hier geen behoefte aan hebben. Tegelijkertijd hebben twee derde van de mantelzorgers zicht niet in verdiept dagbesteding als een vorm van de vervangende zorg.
- Vier op de tien mantelzorgers die wel bekend zijn met de dagbesteding maar hier geen gebruik van hebben gemaakt, geven aan dat de hulpbehoevende dit nog niet wil.
- Het merendeel van de mantelzorgers die wel gebruik hebben gemaakt van de vervangende zorg zijn hier tevreden over.

Kwetsbare groepen mantelzorgers

- 71% van de mantelzorgers die aan dit onderzoek deelnamen, is waarschijnlijk kwetsbaarder omdat ze veel mantelzorg verlenen, betaald werk hebben, mantelzorg verlenen aan een hulpbehoevende met psychische klachten of zelf een matige of slechte gezondheid hebben. Zij ervaren over het algemeen meer belasting dan een mantelzorger gemiddeld ervaart. Een uitzondering hierop is de groep die 21 uur per week of meer betaald werk verricht: zij voelen zich juist minder dan gemiddeld belast door de mantelzorg. Met name de mantelzorgers die intensief mantelzorg verlenen (20 uur per week of meer) voelen zich zwaar belast.
- Het lijkt erop dat de mantelzorgers tussen 50 en 79 jaar de minste belasting ervaren en de mantelzorgers uit de jongste (tot 34 jaar) en oudste leeftijdscategorie (80 jaar en ouder) de meeste. Echter, we kunnen dit niet met zekerheid zeggen omdat deze beide leeftijdsgroepen relatief klein zijn en mogelijk niet representatief zijn voor de totale populatie mantelzorgers.

1 Inleiding

Dit rapport doet verslag van de resultaten van de derde meting van de Mantelzorgmonitor. In 2016 is de eerste meting uitgevoerd, waarna deze in 2018 en 2020 is herhaald. Met de monitor wordt het bereik van de maatregelen die de gemeente Zwolle neemt om mantelzorgers te ondersteunen in kaart gebracht. Daarnaast worden de ervaringen en behoeften onder mantelzorgers gepeild.

1.1 Aanleiding

Op basis van een grootschalig landelijk onderzoek van het CBS uit 2015¹ blijkt dat 15 procent van de 18-plussers in Nederland intensief of langdurig mantelzorg verleent². Uit een onderzoek van CBS in 2019³ zien we dat het percentage van mensen van 16 jaar en ouder dat mantelzorg verleent rond de 15% blijft liggen.

Als we dit (15%) vertalen naar de Zwolse situatie, verlenen naar schatting rond 15.700 inwoners van 16 jaar of ouder, mantelzorg⁴. De gemeente Zwolle zet diverse maatregelen in om te voorkomen dat deze mantelzorgers overbelast raken, zoals de mantelzorgwaardering, de Dag van de mantelzorg, respijtzorg en individuele ondersteuning, informatie en advies. Deze worden grotendeels uitgevoerd door het Steunpunt Mantelzorg (onderdeel van ZwolleDoet!). Maar ook het Sociaal Wijkteam heeft oog voor de behoeften van de mantelzorger. Daarnaast zien we ook dat steeds meer zorgorganisaties oog krijgen voor de mantelzorger of naastbetrokkene. Wij streven er naar de kennis en vaardigheden van het sociale netwerk en de werkgevers van mantelzorgers en van de zorgaanbieders te vergroten.

Met de Mantelzorgmonitor wil gemeente Zwolle inzicht krijgen in hoeverre de maatregelen het gewenste effect hebben, namelijk het voorkomen van overbelasting bij de mantelzorger. Het doel van de mantelzorgondersteuning is emotionele steun te bieden, lotgenotencontact te organiseren en advies te geven en waar nodig door te leiden naar andere hulpinstanties. Hiermee wordt beoogd om de waardering voor de mantelzorger te uiten en steun te bieden zodat de mantelzorger zijn taak makkelijker kan blijven doen.

Na de uitbraak van de corona, is er veel ondersteuning uitgesteld of afgeschaald. Hierdoor ervaren de mantelzorgers dat hun taak zwaarder is geworden dan vóór de corona.⁵ In de zomer maanden leek de situatie te stabiliseren waardoor de meeste zorg was hervat. Dit onderzoek is uitgevoerd enigetijd na de stabilisatie, net voor de tweede lockdown in Nederland in december.

Gezien er in juni specifiek een onderzoek is uitgevoerd naar de effecten van corona, zijn in dit onderzoek - in de lijn met voorgaande jaren - geen vragen over corona opgenomen.

¹ CBS (2016). Eén op zeven mantelzorgers vindt zichzelf zwaarbelast. Zie:

www.cbs.nl/nlnl/nieuws/2016/45/een-op-zeven-mantelzorgers-vindt-zichzelf-zwaarbelast.

² Dit percentage komt overeen met de uitkomsten van het Buurt-voor-Buurt Onderzoek 2018.

³ Leefstijl en (preventief) gezondheidsonderzoek/ <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/83021NED?dl=38C1E>

⁴ Op 1 januari 2019 telde de gemeente Zwolle 103.278 inwoners in de leeftijd 16 jaar en ouder (bron: BRP).

⁵ Dit blijkt uit het onderzoek "Impact van Corona op mantelzorgers" dat in juni 2020 door de gemeente Zwolle is uitgevoerd.

1.2

Onderzoeksvragen

Net als in 2016 en 2018, gaan we bij de opzet van de monitor uit van de beleidsdoelstellingen. We maken daarbij onderscheid naar de gewenste *outcome*, te weten 'mantelzorgers zijn beter en langer in staat om voor hun naasten te zorgen' en de gewenste *effecten* 'mantelzorgers voelen zich door de gemeente gewaardeerd en ondersteund'. In figuur 1 is de verandertheorie visueel weergegeven.

Figuur 1 Verandertheorie inzet gemeente Zwolle op ondersteuning en waardering mantelzorgers

Om iets te kunnen zeggen over de mate waarin de ondersteuning en waardering leiden tot minder ervaren belasting, is eigenlijk uitgebreider onderzoek nodig. Onderzoek waarbij ontvangers van de waardering en ondersteuning worden vergeleken met mantelzorgers die de waardering en ondersteuning niet of in mindere mate ontvangt (een controlegroep). We kunnen in deze rapportage daarom geen harde uitspraken doen over oorzakelijke verbanden tussen de activiteiten van de gemeente Zwolle en de ervaren belasting door de mantelzorgers.

Met de monitor willen we inzicht krijgen in het bereik van de activiteiten op het gebied van ondersteuning, hoe mantelzorgers deze ervaren en in hoeverre zij zich belast voelen. We zoomen daarbij in op kwetsbare doelgroepen die, zo blijkt uit eerdere onderzoeken, vaak meer belasting ervaren door de mantelzorgtaak. Eén van deze kwetsbare groepen zijn de jonge mantelzorgers. Naar schatting heeft één op de tien kinderen en jongeren (5-23

jaar) een gezinslid dat langdurig lichamelijk of psychisch ziek is (De Boer et al 2012)⁶. Uit de meeste onderzoeken blijkt dat het opgroeien met een ziek gezinslid, negatieve gevolgen kan hebben voor de jonge mantelzorger. Zij rapporteren vaker een verminderd sociaal-emotioneel welbevinden, weinig tijd voor sociale activiteiten, meer schoolverzuim en slechtere schoolprestaties (De Veer & Francke 2008)⁷. Begin 2018 is het SCP met Vilans en buitenlandse partners gestart met een onderzoek onder jonge mantelzorgers in Nederland en Europa. Onderzocht wordt hoe zij omgaan met stress en hoe zij het beste ondersteund kunnen worden. Voor dit onderzoek worden ook jonge mantelzorgers in Zwolle benaderd via het Steunpunt Mantelzorg. Naar verwachting zijn de resultaten in 2021 bekend⁸. Omdat de monitorvragenlijst alleen is uitgezet onder 18-plussers, kunnen we nu helaas nog niets zeggen over de jonge mantelzorgers in Zwolle. Het steunpunt Mantelzorg heeft afgelopen jaar wel bewust ingezet op de doelgroep van jonge mantelzorgers; ze zien een toename in het bereik van deze doelgroep.

Uit onderzoek van het SCP (De Klerk et al 2017)⁹ blijkt dat mantelzorgers die mensen met dementie of een terminale ziekte verzorgen, extra kwetsbaar zijn. Deze groep mantelzorgers kunnen we echter niet selecteren in dit onderzoek. Zij vallen in de categorie 'mantelzorgers van hulpbehoevenden met een chronische ziekte'.

Het steunpunt Mantelzorg registreert mantelzorgers op basis van het ziektebeeld van de hulpvrager om deze groep kwetsbare mantelzorgers in beeld te hebben. De motie waarin de raad oproept om van Zwolle een dementievriendelijke gemeente te maken, ondersteunt deze activiteiten.

De beleidsmakers signaleren dat mantelzorgers van mensen met een migrantenachtergrond ook tot een kwetsbare groep mantelzorgers behoren. De onderzoeken bevestigen dat inwoners met niet-westerse afkomst de mantelzorg als een plicht ervaren en dat ze door de omgeving aangekeken worden als ze de mantelzorgtaken voor de familieleden niet op zich nemen.¹⁰

We onderscheiden de volgende onderzoeksvragen; hierbij is het onderdeel over respijtzorg nieuw:

1. In hoeverre zijn mantelzorgers bekend met de ondersteuning¹¹ van de gemeente Zwolle?
2. In hoeverre maken mantelzorgers gebruik van de ondersteuning?
3. In welke mate voelen mantelzorgers zich gewaardeerd en ondersteund?
4. In welke mate ervaren mantelzorgers belasting door hun mantelzorgtaken?

⁶ Boer A de, Oudijk D & Tielen (2012). Kinderen en jongeren met een langdurig ziek gezinslid in Nederland. Aantallen en enkele kenmerken. *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen*, 90(3), 167-170.

⁷ Veer AJE de & Francke AL (2008). *Opgroeien met zorg. Quick scan naar de aard en omvang van zorg, belasting en ondersteuningsmogelijkheden voor jonge mantelzorgers*. Utrecht: Nivel.

⁸ Zie: www.scp.nl/Onderzoek/Lopend_onderzoek/A_Z_alle_lopende_onderzoeken/Me_We_jonge_mantelzorgers_in_Europa

⁹ De Klerk et al (2017). *Voor elkaar? Stand van de informele hulp in 2016*. SCP/ Den Haag

¹⁰ M. van den Berg (2014). Mantelzorg en Etniciteit, etnische verschillen in de zorgattitude, zorgbereidheid en conflicthantering van mantelzorgers.
en Nicole de Koning e.a. (2014). Brochure "Dementelcoach en migranten".

¹¹ Hierbij wordt de ondersteuning bedoeld die door SWT en steunpunt Mantelzorg geboden wordt.

5. In welke mate worden kwetsbare mantelzorgers belast door hun mantelzorgtaken? We onderscheiden de volgende groepen kwetsbare mantelzorgers:
 - a. mantelzorgers die 20 uur per week of meer mantelzorg verlenen
 - b. mantelzorgers die 21 uur per week of meer betaald werk verrichten
 - c. mantelzorgers die een matige tot slechte gezondheid hebben
 - d. mantelzorgers van hulpbehoevenden met GGZ-problematiek
6. In hoeverre verschillen de leeftijdsgroepen in ervaren belasting?
7. Ten aanzien van voorgaande onderzoeksvragen: In hoeverre zijn er veranderingen opgetreden in de afgelopen jaren?
8. In hoeverre heeft mantelzorger behoefte aan vervangende zorg?
9. Is er afgelopen jaren gebruik gemaakt van de vervangende zorg en wat zijn de ervaringen daarmee?
10. Waarom er geen gebruik gemaakt is van vervangende zorg en welke alternatieven mist men?
11. Is de mantelzorger bekend met dagbesteding als een vorm van vervangende zorg?
12. Indien er geen gebruik van dagbesteding is gemaakt: waarom niet?
13. Wat is de verhouding tussen werk uren en mantelzorg uren?
14. In hoeverre is de werkgever op de hoogte dat iemand mantelzorg verleent?
15. Of de werkgever bereid is om mee te denken zodat mantelzorg te combineren blijft met het werk?
16. Of het verlenen van de mantelzorg van invloed is geweest op de arbeidssituatie van de mantelzorger?

1.3

Aanpak

In november 2020 is een online vragenlijst (zie bijlage I) uitgezet onder 7.000 mensen uit het Zwols Burgerpanel. Deze vragenlijst is nagenoeg identiek aan de vragenlijst die in 2016 en 2018 is uitgezet en is uitgebreid met de vragen over de respijtzorg/tijdelijk vervangende zorg. In totaal reageerden 2.618 mensen (37%), waarvan 1.083 mensen (41%) aangaven mantelzorger te zijn of te zijn geweest. In totaal hebben 886 mantelzorgers de vragenlijst grotendeels of helemaal ingevuld. Hun antwoorden zijn meegenomen in de analyse.

Daarnaast zijn de registratiegegevens van het Steunpunt Mantelzorg en OZOverbindzorg gebruikt.

Tabel 1. Steekproef en respons Mantelzorg onderzoek 2016, 2018 en 2020.

	aangeschreven	gereageerd		waarvan mantelzorg verleent of verleende		
		aantal	%	aantal	%	waarvan volledig ingevulde vragenlijst
2016	5.000	1.799	36%	720	40%	720
2018	5.000	1.808	36%	744	41%	655
2020	7.000	2.618	37%	1.083	41%	886

Datum 30 juni 2021
Ons kenmerk Mantelzorgmonitor 2020

Waar mogelijk worden de resultaten vergeleken met 2016 en 2018.. Beide keren zijn er 5.000 mensen uit het Zwols Burgerpanel benaderd. Het respons van alle drie de metingen is in tabel 1 uiteengezet. Zowel de respons als het percentage van de respondenten dat mantelzorg verleent, zijn bijna hetzelfde in alle drie metingen.

1.4 Representativiteit steekproef

Mantelzorgers vormen een groep die niet exact te definiëren is. Mantelzorgers herkennen zichzelf ook niet altijd in de term. Mede daardoor is de precieze omvang en samenstelling van de groep niet bekend. We kunnen hierdoor niet vaststellen in hoeverre de deelnemers aan dit vragenlijstonderzoek representatief zijn voor de totale groep. Wel hebben aan alle drie de metingen een groot aantal mantelzorgers meegewerkt. We mogen daarom aannemen dat de uitkomsten een goede indicatie zijn voor wat speelt onder mantelzorgers.

Verder zien we dat de achtergrondkenmerken van de mantelzorgers die in 2020 hebben deelgenomen aan het vragenlijstonderzoek, redelijk vergelijkbaar zijn met degenen die in 2016 en 2018 deelnamen. Dit maakt dat we de uitkomsten van de drie metingen goed met elkaar kunnen vergelijken en uitspraken kunnen doen over ontwikkelingen.

2 Kenmerken van de mantelzorgers en de mantelzorg

In dit hoofdstuk geven we een schets van de achtergrondkenmerken van de 886 mantelzorgers die aan het vragenlijstonderzoek hebben meegewerkt en de mantelzorg die zij verlenen of verleenden. Zoals vermeld in paragraaf 1.4 is niet bekend in hoeverre deze 866 mantelzorgers representatief zijn voor de totale groep mantelzorgers in de gemeente Zwolle.

Om de uitkomsten in het juiste perspectief te kunnen presenteren, geven we hier de afbakening van de mantelzorger en mantelzorg taken, zoals we deze in dit onderzoek hebben gedefinieerd.

Mantelzorgers / naastbetrokkenen zorgen voor een langere periode voor iemand met een ziekte of beperking met wie zij een persoonlijke relatie hebben. Bijvoorbeeld iemand uit het gezin, de familie, buurt of vriendenkring. Het gaat hier om zorg voor een naaste méér inhoudt dan af en toe een handje helpen.

De (mantel)**zorg kan bestaan** uit het doen van het huishouden, persoonlijke verzorging, begeleiding, emotionele betrokkenheid, vervoer, artsenbezoek, administratie, geldzaken etc. Het gaat niet om de hulp die u in het kader van uw beroep geeft en ook niet om georganiseerd vrijwilligerswerk. Mantelzorg wordt doorgaans niet betaald. Mantelzorg kan zowel bij iemand thuis als aan iemand die in een 24-uurs setting is opgenomen worden verleend.

2.1 Kenmerken van de mantelzorgers

In tabel 2 staan enkele persoonskenmerken weergegeven van de mantelzorgers die in 2020 de vragenlijst hebben ingevuld en van zij die dat in 2018 en 2016 deden. Voor een compleet overzicht van de persoonskenmerken verwijzen we naar bijlage II.

We zien dat iets meer dan de helft van de mantelzorgers vrouw is, bijna een derde is 65-plusser en 3% is 34 jaar of jonger. Bijna de helft heeft een betaalde baan van 21 uur per week of meer en 40% heeft geen betaalde baan. Verder zien we dat een vijfde alleen woont en dat bijna één op de tien een matige tot slechte gezondheid heeft.

We zien dat de mantelzorgers die meededen aan het onderzoek in 2020 nauwelijks verschillen van de mantelzorgers die in 2016 de vragenlijst invulden. Het enige verschil is dat er nu, net als in 2016, iets meer vrouwen zijn onder de respondenten. Het aandeel alleenwonenden is bijna onveranderd in 2020 t.o.v. 2018, en iets meer dan in 2016. Binnen de groep mantelzorgers zijn er ook mantelzorgers met een migratieachtergrond (10%).

Tabel 2. Belangrijkste kenmerken mantelzorgers in het onderzoek, 2020, 2018 en 2016

Persoonskenmerk	2020 (N=886)	2018 (N=655)	2016 (N=720)
Vrouw	60%	55%	60%
65 jaar of ouder	30%	32%	30%
34 jaar of jonger	3%	5%	4%
Betaald werk 21 uur per week of meer	48%	50%	49%
Alleenwonend	20%	21%	17%
Matige tot slechte gezondheid	11%	9%	11%

2.2

Kenmerken van de mantelzorg

In tabel 2 zijn enkele kenmerken van de verleende mantelzorg uitgelicht. Dit is wederom gedaan voor de mantelzorgers uit het Burgerpanel die in 2016, 2018 en 2020 deelnamen aan het vragenlijstonderzoek. In bijlage III staat een compleet overzicht van de uitgevraagde kenmerken van de verleende mantelzorg.

Het merendeel van de mantelzorgers verleent momenteel mantelzorg en doet dit voor één persoon. Meestal is de hulpbehoevende een ouder of grootouder en in ruim een derde van de gevallen de partner of een ander familielid. Twee procent koos voor de antwoordoptie 'anders'. Zij verlenen mantelzorg aan een kennis of helpen als vrijwilliger vanuit de kerk, via andere mantelzorgcontacten of via buitenhuis activiteiten (zoals een zangkoor). Bijna een derde van de mantelzorgers verleent mantelzorg aan een hulpbehoevende buiten Zwolle.

Het beeld over wie de mantelzorg ontvangt, wordt ook bevestigd in een cliëntervaringsonderzoek Wmo dat jaarlijks onder de Zwolse inwoners word uitgevoerd. De meeste Wmo-gebruikers ontvangen mantelzorg van de familie (42%) en van de partner (29%). Daarnaast wordt mantelzorg geleverd door vrienden (16%) en burens (14%).

Het merendeel van de mantelzorgers verleent 8 uur per week of minder mantelzorg en één op de zes verleent 20 uur per week of meer mantelzorg. Ruim een derde verleent langdurig (langer dan drie maanden) én intensief (meer dan acht uur per week) mantelzorg.

De helft van de hulpbehoevenden (uit 2018) aan wie mantelzorg wordt verleend, heeft een chronische ziekte en/of een lichamelijke beperking. In 2016 werden andere antwoordopties gegeven en gaf 66 procent aan dat de hulpbehoevende een lichamelijke beperking en/of lichamelijke ziekte had. In 2020 is deze categorie niet als een antwoordcategorie benoemd, maar 21% van de respondenten hebben via open antwoorden een chronische ziekte opgegeven.

Verder zijn psychiatrische of psychische aandoeningen (18%) en ouderdom (16%) veelvoorkomend onder de hulpbehoevenden. Vier procent antwoordde dat de hulpbehoevende(n) om een andere reden mantelzorg nodig heeft, zoals vanwege langdurige ziekte, hulp na een operatie en/of hulp bij administratie en financiën.

De mantelzorg bestaat meestal uit meerdere vormen van ondersteuning. Het bieden van emotionele ondersteuning en het aanwezig zijn bij gesprekken met zorgverleners worden het meest genoemd. Maar ook het regelen van dingen (zoals de administratie), huishoudelijke hulp en vervoer en begeleiding behoren vaak tot de werkzaamheden van de mantelzorger. Zevenendertig mantelzorgers vulden een andere vorm van mantelzorg in. Zij noemden bijvoorbeeld het opvangen van de kinderen van de hulpbehoevende, coachen/ begeleiden bijvoorbeeld bij studie of huiswerk, zorgen voor huisdieren, oppassen en kleding kopen.

Een derde van de mantelzorgers wordt (onder andere) ondersteund door de partner en een derde door broers en zussen. Een kwart geeft aan door een professionals te worden ondersteund. Daarentegen geeft één op de vijf aan door niemand te worden ondersteund bij het verlenen van mantelzorg.

Wat betreft de kenmerken van de verleende mantelzorg zijn de uitkomsten van de drie metingen vergelijkbaar. We zien dat er steeds meer mensen de zorg o.a. aan een ouder of grootouder verleent en de zorg langer dan 3 jaar verleent. Ook blijkt dat de ondersteuning bestaande uit dingen regelen en huishoudelijke hulp door de jaren heen toeneemt.

Tabel 2 Belangrijkste kenmerken verleende mantelzorg, 2020, 2018 en 2016

Kenmerk mantelzorg	2020 (N=886)	2018 (N=655)	2016 (N=720)
Momenteel mantelzorger	70%	61%	63%
Verleent aan één persoon mantelzorg	71%	70%	69%
Verleent mantelzorg aan (onder andere) ouder of grootouder	51%	48%	47%
Hulpbehoevende woont <i>niet</i> in Zwolle	31%	32%	*
Verleent 3 jaar of langer mantelzorg	61%	57%	52%
Verleent 8 uur per week of minder mantelzorg	62%	61%	62%
Verleent 20 uur per week of meer mantelzorg	17%	18%	20%
Verleent langdurig (3 maanden of langer) en intensief (meer dan 8 uur per week) mantelzorg	36%	34%	35%
Hulpbehoevende heeft (onder andere) een chronische ziekte	*	50%	*
Hulpbehoevende heeft (onder andere) een psychiatrische of chronisch-psychische aandoening	18%	18%	17%
Hulpbehoevende heeft (onder andere) ouderdomsgebreken	16%	11%	8%
Mantelzorg bestaat (onder andere) uit emotionele ondersteuning	74%	74%	73%
Mantelzorg bestaat (onder andere) uit aanwezig zijn bij gesprekken met zorgverleners	71%	72%	71%
Mantelzorg bestaat (onder andere) uit dingen regelen	67%	61%	62%
Mantelzorg bestaat (onder andere) uit huishoudelijke hulp	61%	57%	58%
Mantelzorg bestaat (onder andere) uit vervoer en/of begeleiding	59%	57%	56%
Mantelzorger wordt door niemand ondersteund	21%	20%	20%

*Dit gegeven is niet of op een andere manier uitgevraagd

Het Steunpunt Mantelzorg registreert ook dezelfde kenmerken van de mantelzorgers die bij hun bekend zijn en daarnaast het type verleende mantelzorg (bijlage III). Door het gebruik van verschillende indeling naar categorieën zijn de profielen niet helemaal vergelijkbaar. Desondanks constateren we dat de belangrijkste kenmerken van de mantelzorgers en verleende mantelzorg vergelijkbaar zijn; de verhouding tussen de categorieën is iets anders.

3 Bereik van mantelzorgers

Een deel van de inspanningen die de gemeente en andere organisaties verrichten, hebben als doel dat mantelzorgers worden gevonden. Immers, om mantelzorgers te kunnen ondersteunen en waarderen, moet je weten wie de mantelzorgers zijn. Ook is het van belang dat mantelzorgers zelf bekend zijn met de mogelijkheden voor ondersteuning en waardering en dat zij weten welke organisaties dit aanbieden. In dit hoofdstuk gaan we in op de mate van bekendheid met de mogelijkheden voor ondersteuning onder de mantelzorgers en het gebruik van de ondersteuning.

3.1 Bekendheid met organisaties

Mantelzorgers kunnen in Zwolle onder andere terecht bij het Steunpunt Mantelzorg, de Sociale Wijkteams en de Participatieraad. In de onderzoeken gehouden in 2016 en 2018 is aan mantelzorgers gevraagd of zij het Steunpunt en de Mantelzorg Adviesraad, kennen. In 2018 is hen ook gevraagd of ze de Sociale Wijkteams kennen. In 2020 is de vraag over bekendheid met de Participatieraad toegevoegd en niet meer naar de Mantelzorg Adviesraad gevraagd omdat de mantelzorgadviesraad sinds 2019 niet meer actief is. Op basis van de meting in 2020 kunnen we de bekendheid met de drie ondersteuningsorganisaties beoordelen, namelijk: het Steunpunt Mantelzorg, de Sociale Wijkteams en Participatieraad.

In figuur 2 is te zien dat de Sociale Wijkteams de grootste bekendheid onder de mantelzorgers hebben, gevolgd door het Steunpunt Mantelzorg¹². De Participatieraad is bij één op de drie mantelzorgers bekend.

De bekendheid van het Steunpunt Mantelzorg is gegroeid in 2018 t.o.v. 2016, maar in 2020 is er geen verandering opgetreden. De bekendheid met de Sociale Wijkteams is iets toegenomen in vergelijking met 2018.

Het beeld in deze grafiek betekent ook dat een groot deel van de mantelzorgers de ondersteuningsorganisaties *niet* kennen: 39% kent niet de ondersteuningsmogelijkheden van de Sociale Wijkteams, 47% kent niet die van het Steunpunt Mantelzorg en 67% kent de Participatieraad niet. Landelijke cijfers schetsen een vergelijkbaar beeld (De Klerk et al 2017)¹³.

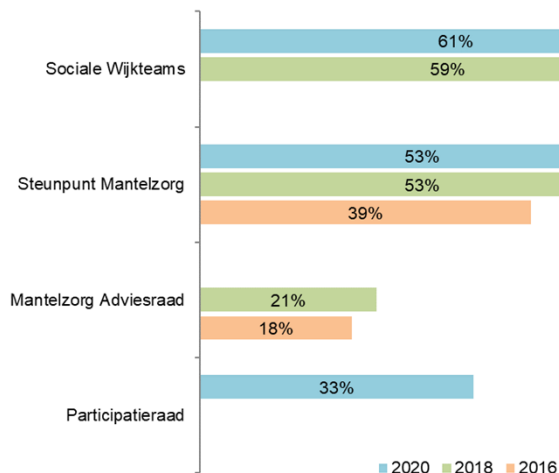
71% van de mantelzorgers (627 personen) kent ten minste één van de drie organisaties en 25 % (225 personen) kent alle drie de organisaties. Beide waarden zijn hoger dan in 2018, toen kende 66% ten minste één organisatie en 20% alle drie organisaties.

In 2018 en 2020 is mantelzorgers ook gevraagd of zij OZOverbindzorg kennen en er staan ingeschreven. Ruim drie kwart (78%) kent OZOverbindzorg niet; dit aandeel is iets kleiner geworden t.o.v. 2018. Slechts 7% (65 personen) staat ingeschreven bij OZOverbindzorg (zie figuur 3). Dit is op zich niet vreemd aangezien OZOverbindzorg alleen wordt ingezet bij de doelgroep kwetsbare ouderen.

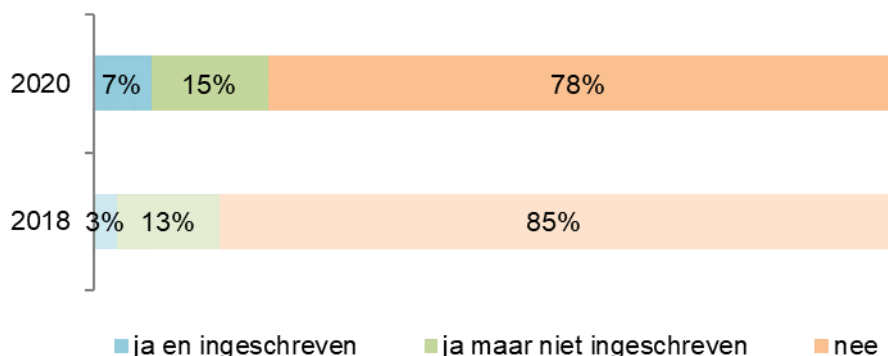
¹² De vraagstelling is in 2018 iets gewijzigd: in 2016 werd enkel naar het Steunpunt Mantelzorg gevraagd, in 2018 werd hierbij ook ZwolleDoet! genoemd.

¹³ De Klerk et al (2017). *Voor elkaar? Stand van de informele hulp in 2016*. SCP/ Den Haag

Figuur 2 Bekendheid met organisaties die ondersteuning bieden (2020: N=886)

Figuur 3 Bekendheid met OZOverbindzorg (2020: N=886)

3.2

Bekendheid met ondersteuning

In alle drie de metingen kregen mantelzorgers drie stellingen voorgelegd over het bekend zijn met de mogelijkheden van ondersteuning van de mantelzorgers. Onder mantelzorgondersteuning wordt verstaan: een luisterend oor bieden, wegwijs maken en hulp bij regeltaken rondom zorg, bijeenkomsten en trainingen, lotgenotencontacten en emotionele ondersteuning.

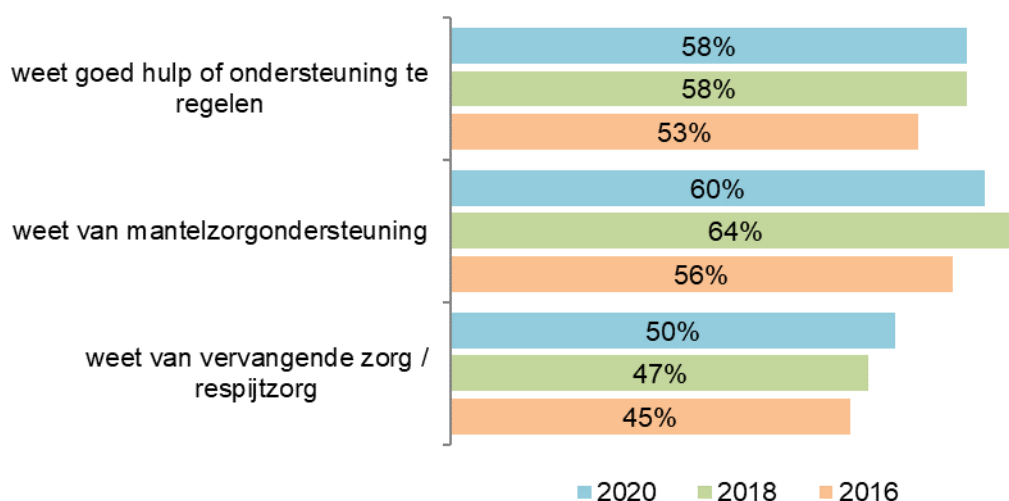
Hieronder valt overigens niet alleen de ondersteuning die wordt geboden door bijvoorbeeld het Steunpunt, maar ook het aanbod van zorgverzekeraars. Gevraagd werd om met behulp van vijf antwoordopties (helemaal oneens tot helemaal eens) aan te geven in hoeverre ze het eens zijn met de stellingen.

In figuur 4 is te zien dat het aandeel mantelzorgers dat bekend is met de diverse soorten ondersteuning, iets is gestegen in 2018 ten opzichte van 2016. In 2020 zien we de stijging van bekendheid alleen over vervangende zorg. In 2020 is de bekendheid met het regelen van hulp onveranderd gebleven en de bekendheid met mantelzorgondersteuning iets gedaald; dit laatste is wel hoger dan in 2016.

Ruim de helft weet hoe en waar ondersteuning is te regelen, bijna twee derde weet van het bestaan van de mantelzorgondersteuning en de helft weet van de mogelijkheid voor vervangende zorg.

In paragraaf 3.1 bleek dat een deel van de mantelzorgers de ondersteunende organisaties niet kent. De 627 mantelzorgers die ten minste één van de drie organisaties (Steunpunt, Sociale Wijkteams of Participatieraad) kennen, blijken vaker op de hoogte te zijn van het aanbod van ondersteuning. Twee derde kan hulp of ondersteuning regelen, 60% is bekend met vervangende zorg en 71% is bekend met mantelzorgondersteuning. Opvallend is dat de bekendheid met mantelzorgondersteuning ook binnen deze groep in 2020 iets lager is dan in 2018 (77%).

Figuur 4 Bekendheid met soorten ondersteuning (N=886)

Ook elders in het land is het wegnemen van belemmeringen en het vergroten van de bekendheid van de mantelzorgondersteuning een aandachtspunt. Het SCP suggereert naar aanleiding van hun onderzoek naar informele zorg, dat huisartsen (of diens praktijkondersteuner) hier wellicht een (grotere) rol in kunnen spelen (De Klerk et al, 2017). Contact met en begrip van leidinggevendenden noemt het SCP ook een belangrijke vorm van ondersteuning (De Boer et al, 2019).

3.3

Belemmeringen voor vragen om ondersteuning

Ook als mantelzorgers weten dat er ondersteuning is en weten hoe deze kan worden aangevraagd, is het vragen om ondersteuning niet altijd eenvoudig. Men spreekt dan van vraagverlegenheid. Uit een ander onderzoek weten we dat ongeveer één op de acht mantelzorgers in Nederland drempels ervaart om hulp te vragen (De Klerk et al. 2015)¹⁴. Om te meten in hoeverre dit ook het geval is bij de mantelzorgers in Zwolle, zijn in de vragenlijst vijf belemmeringen voorgelegd met de vraag in hoeverre deze van toepassing zijn.

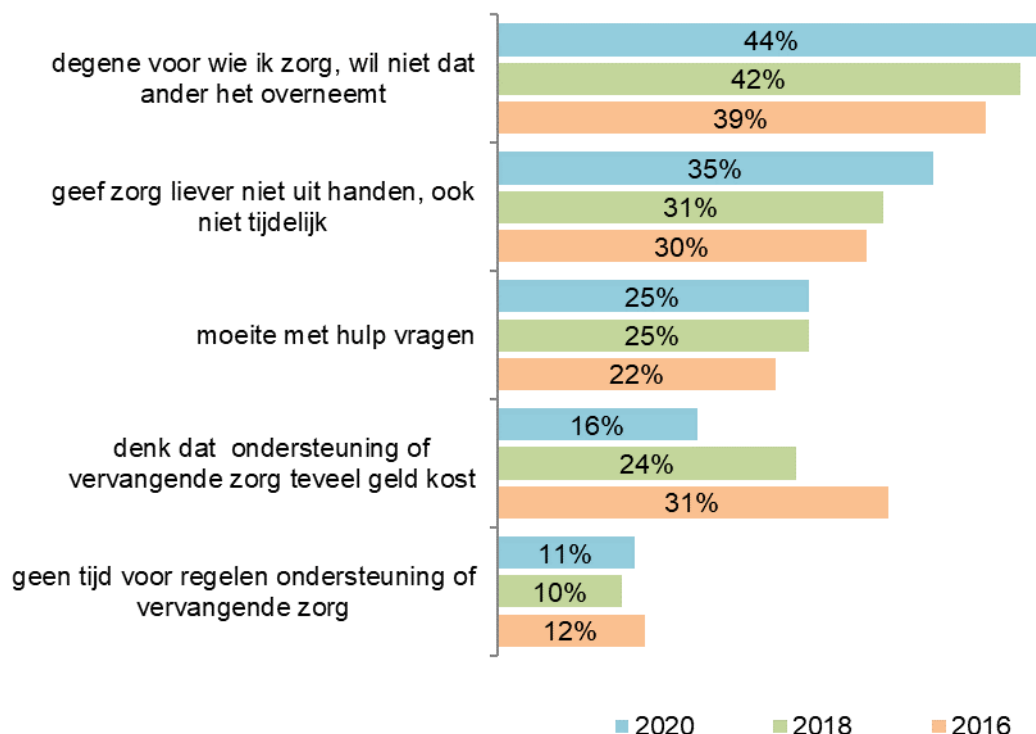
¹⁴ De Klerk et al (2015). *Informeel hulp: wie doet er wat? Omvang, aard en kenmerken van mantelzorg en vrijwilligerswerk in de zorg en ondersteuning in 2014*. SCP/ Den Haag

De meest voorkomende belemmering is dat de hulpbehoevende niet wil dat een ander de zorg overneemt (zie figuur 5). 44% van de mantelzorgers herkent dit. Ruim één derde van de mantelzorgers geeft de zorg liever niet uit handen en ongeveer een kwart vindt het moeilijk om hulp te vragen.

Vergeleken met 2016 en 2018 is op te merken dat de groep uit de eerste twee categorieën aan het toenemen is: waar de hulpbehoevende niet wil dat een ander de zorg overneemt en waar de mantelzorger de zorg niet uit handen wilt geven. We zien bijna een halvering (van 31% naar 16%) in het aantal mantelzorgers dat denkt dat ondersteuning teveel geld kost.

In ander onderzoek bleek dat met name mantelzorgers die mensen met psychische problemen helpen, drempels ervaren bij het vragen om hulp (De Klerk et al. 2015). We zien dit ook in dit onderzoek, zij het in beperkte mate. De 332 mantelzorgers die iemand met een psychiatrische aandoening of een chronisch-psychisch probleem helpen, rapporteren iets vaker belemmeringen bij het vragen om ondersteuning. Vooral de belemmeringen 'diegene voor wie ik zorg wil niet dat een ander de zorg overneemt' en 'moeite met hulpvragen' wordt vaker ervaren door mantelzorgers van mensen met psychische problemen, 50% en 30% respectievelijk.

Figuur 5 Belemmeringen voor het vragen om ondersteuning (N=886)

3.4

Wensen ten aanzien van ondersteuning

Aan het einde van de vragenlijst is gevraagd op welke manier men het liefst ondersteund wil worden in de rol als mantelzorger. Praktische hulp, (extra) professionele zorg al dan

niet tijdelijk of op afroep, en het gebruik kunnen maken van respijtzorg werden het *meest* genoemd. Uit de meting van 2018 stond praktische hulp op de vijfde plaats. Corona kan wellicht tot deze verandering geleid hebben. Als *tweede* vorm van gewenste ondersteuning - net als in de vorige meting - werden advies en informatie genoemd. Respondenten geven aan behoefte te hebben aan informatie over waar en hoe aan te kloppen voor ondersteuning, ook als mantelzorger, over welke zorg het beste bij de persoonlijke situatie past en hoe je de zaken kunt organiseren. Ook werd vaak de behoefte benoemd om met een specialist af en toe te kunnen sparren of advies/informatie te krijgen over een specifieke beperking of omgaan daarmee. De *derde* meest genoemde vorm van ondersteuning is behoefte aan begrip, erkenning en waardering voor de mantelzorger en een luisterend oor bieden. De *vierde* vorm van gewenste ondersteuning is financiële compensatie (dit werd het meest genoemd in de meting van 2018). Samenwerking tussen mantelzorger met professional en samenwerking tussen de betrokkenen organisaties zijn als *vijfde* vorm van de gewenste ondersteuning genoemd. Uit een landelijk onderzoek¹⁵ blijkt dat voor mantelzorgers de grens tussen mantelzorgondersteuning en de ondersteuning geboden door zorgprofessionals aan hulpbehoevende meer permeabel is dan voor professionals, die het meer als gescheiden werelden zien. Beide worden door de betrokkenen gezien als ondersteuning aan zowel de mantelzorger als de hulpbehoevende. Goede samenwerking is hierbij van essentieel belang.

Meerdere keren is de behoefte uitgesproken om het netwerk rond de hulpbehoevende te versterken of uit te bouwen. Als *zevende* vorm van ondersteuning is de wens geuit om meer flexibiliteit in relatie tot het werk te hebben, bijvoorbeeld flexibele werkroosters en het benutten van het zorgverlof. Enkele keren zijn de wensen rond de woonruimte uitgesproken en de verlichting van de administratieve last door bijvoorbeeld verruimen/verlengen van indicaties en lotgenotencontact.

Een aantal keer zijn er ook complimenten uitgesproken en het advies om het huidige beleid voort te zetten.

3.5

Gebruik van ondersteuning

Vrijwilligerscentrale ZwolleDoet! organiseert vanuit het Steunpunt Mantelzorg diverse activiteiten in het kader van ondersteuning van en waardering voor mantelzorgers. Met de registratiecijfers krijgen we inzicht in hoeveel mantelzorgers in beeld zijn bij ZwolleDoet!.

Ook de Sociale Wijkteams ontvangen hulpvragen van mantelzorgers. Omdat in hun systeem mantelzorgers niet als zodanig worden geregistreerd, is het niet bekend hoeveel mantelzorgers zij bereiken.

3.5.1

Geregistreerde mantelzorgers

Mantelzorgers die zich melden bij ZwolleDoet! worden geregistreerd. Het aantal geregistreerde mantelzorgers geeft een indicatie van de bekendheid van ondersteuningsmogelijkheden voor mantelzorgers: hoe meer mantelzorgers

¹⁵ B. Suanet e.a. "[Wie zorgt voor diegenen die zorgen? Naar betere mantelzorgondersteuning](#)"; Institute for Societal Resilience en VU Amsterdam

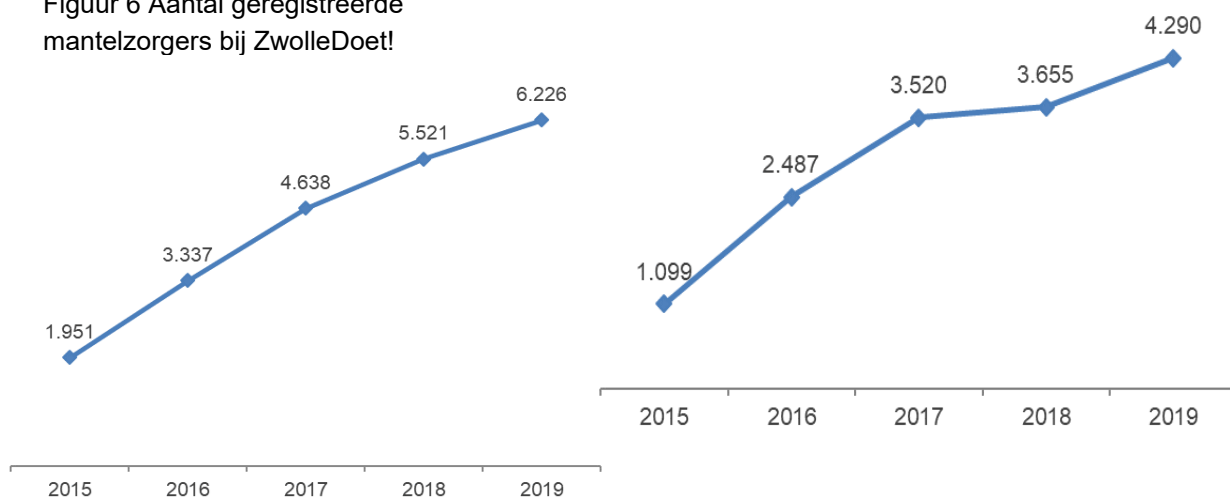
geregistreerd zijn, hoe meer mantelzorgers 'zichtbaar' op de hoogte zijn dat ze ondersteuning kunnen krijgen. Overigens betekent 'niet geregistreerd zijn' niet per se dat men niet op de hoogte is van de mogelijkheden voor ondersteuning.

In figuur 6 is het aantal geregistreerde mantelzorgers in de afgelopen jaren te zien. Dit aantal is sinds 2015 meer dan verdrievoudigd. Als we ervan uitgaan dat in Zwolle circa 15.700 inwoners mantelzorg verlenen, zou dit betekenen dat rond 40% van hen in beeld is bij ZwolleDoet!.

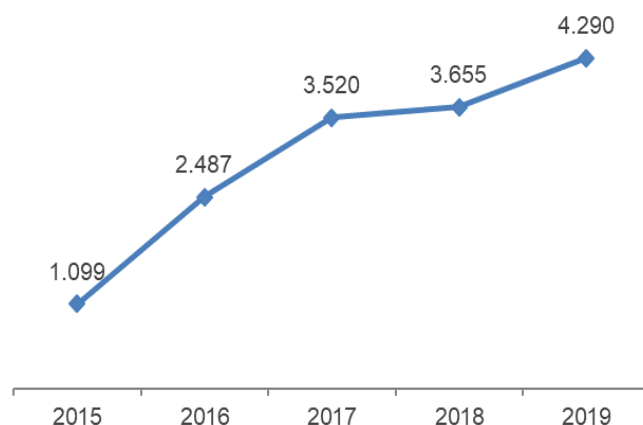
3.5.2 Mantelzorgwaardering

In een ander, landelijk onderzoek gaven mantelzorgers aan dat zij het meest behoefte hebben aan ondersteuning in de vorm van begrip en waardering (Schyns en De Boer 2015¹⁶). In Zwolle kunnen mantelzorgers in aanmerking komen voor een Mantelzorgwaardering. De afgelopen jaren was dit een VVV-cadeaukaart. We zien een forse toename in het gebruik van de Mantelzorgwaardering: in 2015 zijn ruim 1.000 waarderingen toegekend, in 2019 waren dit bijna 4.300 (zie figuur 7).

Figuur 6 Aantal geregistreerde mantelzorgers bij ZwolleDoet!

Figuur 7 Aantal toekenningen Mantelzorgwaardering

¹⁶ Schyns P & Boer A de (2015). Ondersteuning van mantelzorgers. In: Klerk et al (2015). *Informeel hulp: wie doet er wat? Omvang, aard en kenmerken van mantelzorg en vrijwilligerswerk in de zorg en ondersteuning in 2014*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

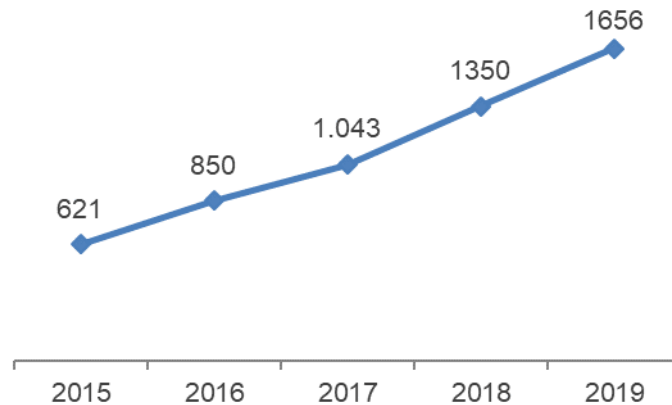

3.5.3

Dag van de mantelzorg

Elk jaar wordt in heel het land de Dag van de mantelzorg georganiseerd. Sinds 2015 is deze in Zwolle uitgebreid naar een hele maand met activiteiten voor mantelzorgers. Het doel van de Dag (of Maand) van de mantelzorg is om waardering te tonen aan mantelzorgers. Het aantal bezoekers van de Dag van de mantelzorg is de afgelopen jaren gestegen: in 2015 waren er 621 mantelzorgers aanwezig terwijl dit er in 2019 ruim 1.600 waren (zie figuur 8). In 2020 zijn er ook diverse activiteiten georganiseerd. Door Corona zijn deze anders van opzet geweest. In 2020 hebben 1712 mantelzorgers deelgenomen aan acties en activiteiten tijdens de Maand van de Mantelzorg (dit aantal is exclusief online trainingen die mantelzorgers hebben gevolgd).

Figuur 8 Aantal bezoekers Dag van de mantelzorg

3.5.4

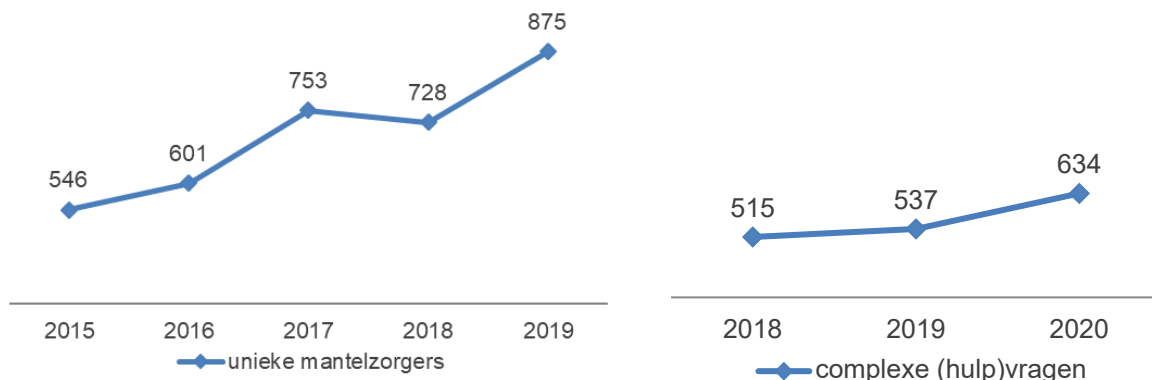
Individuele ondersteuning

Mantelzorgers kunnen voor hulp of advies terecht bij het steunpunt. Om een beeld over het bereik van de mantelzorgers te krijgen is tussen 2015 en 2019 het aantal contactmomenten met unieke mantelzorgers vastgelegd (zie figuur 9a).

Om meer inzicht te krijgen in de complexiteit van de ondersteuningsvragen is vanaf 2018 het aantal gesprekken geregistreerd bij specifieke ondersteuningsvragen/hulpvragen. Veelal zijn er meerdere gesprekken nodig met de mantelzorger (in 2020 zijn dat 1.711 gesprekken geweest) en/of hulpverleningsorganisaties nodig om een hulpvraag op te lossen c.q. de belasting voor de mantelzorger hanteerbaar te houden. Het totaal aantal mantelzorgers met een complexe vraag zijn in figuur 9b weergegeven.

Figuur 9a. Aantal contactmomenten met unieke mantelzorgers

Figuur 9b. Aantal complexe (hulp)vragen van mantelzorgers

Als mantelzorgers eenmaal de weg naar het steunpunt gevonden hebben, stellen zij vaker (nieuwe) vragen en komen terug als er weer ondersteuning nodig is.

De contactmomenten met mantelzorgers, zoals hierboven gepresenteerd, vinden plaats naast de ondersteunende gesprekken die plaats vinden tijdens de activiteiten zoals de Maand van de Mantelzorg, de uitreiking van de mantelzorgwaardering, lotgenotengroepen en trainingen. Tijdens deze activiteiten hebben mantelzorgers de gelegenheid om in gesprek te gaan met medewerkers van het Steunpunt Mantelzorg en betrokken experts. Hierdoor konden veel mantelzorgers op een laagdrempelige manier, zonder registratie, ondersteund worden.

Het aantal volgers van het Steunpunt Mantelzorg op social media is gestegen, evenals abonnees op nieuwsbrieven gericht op mantelzorgers: van 730 in 2019 naar 1.006 in 2020. Deze worden - vergeleken met landelijke benchmark - goed gelezen.

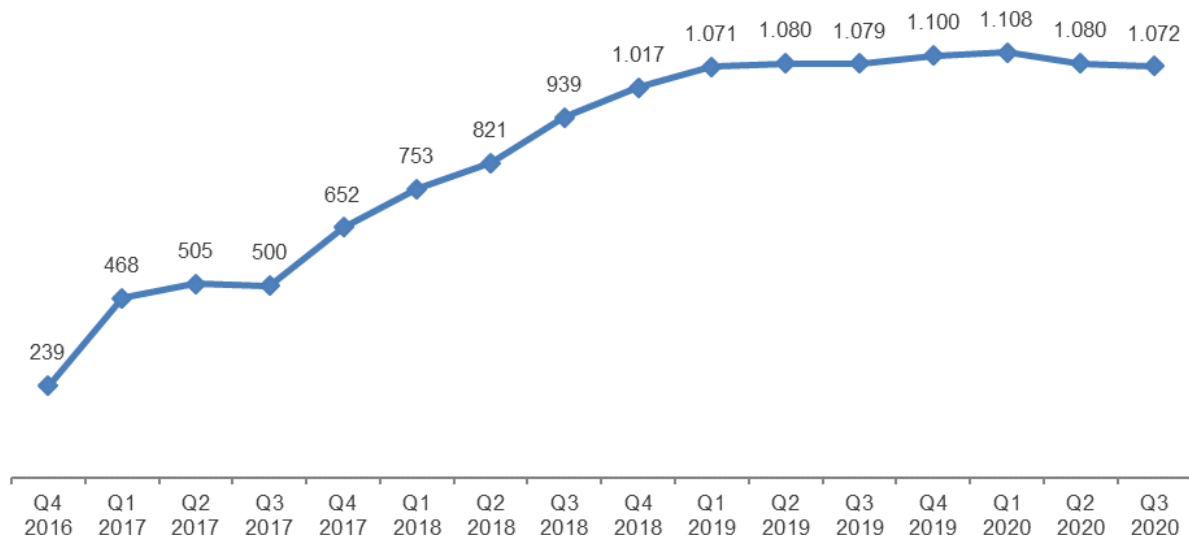
3.5.5

OZOverbindzorg

OZOverbindzorg is een digitaal platform dat patiënt, mantelzorger(s) en de formele hulpverleners met elkaar verbindt. Het doel hiervan is een betere communicatie tussen formele en informele zorg. In het eerste kwartaal van 2020 stonden 1.108 mantelzorgers die gekoppeld zijn aan een cliënt, ingeschreven bij OZOverbindzorg. Het aantal ingeschreven mantelzorgers is de afgelopen jaren gestaag toegenomen en blijft vanaf het 4^e kwartaal 2018 rond de 1.000 mantelzorgers (zie figuur 10).

Figuur 10 Aantal mantelzorgers ingeschreven bij OZOverbindzorg

Datum 30 juni 2021
Ons kenmerk Mantelzorgmonitor 2020

3.6

Samenvatting

De Sociale Wijkteams en het Steunpunt Mantelzorg zijn goed bekend bij ruim de helft van de mantelzorgers; één derde van de mantelzorgers kent ook de Participatieraad. De bekendheid van het Steunpunt Mantelzorg is flink toegenomen t.o.v. 2016. Ook zijn meer mantelzorgers – in vergelijking met 2016 -op de hoogte van de diverse ondersteuningsmogelijkheden en zijn de aantallen mantelzorgers die bereikt worden met de ondersteuning, gestegen.

Ervan uitgaande dat het aantal mantelzorgers in de gemeente Zwolle min of meer gelijk is gebleven, kunnen we aannemen dat de gemeente een groter aandeel mantelzorgers bereikt.

Belemmeringen kunnen het vragen om hulp in de weg staan. Vier op de tien mantelzorgers denkt dat de hulpbehoevende niet door een ander verzorgd wilt worden en drie op de tien mantelzorgers geeft de zorg liever niet uit handen.

Ook elders in het land is het wegnemen van belemmeringen en het vergroten van de bekendheid van de mantelzorgondersteuning een aandachtspunt. Het SCP suggereert dat huisartsen (of diens praktijkondersteuner) hier wellicht een (grotere) rol in kunnen spelen. Contact met en begrip van leidinggevenden noemt het SCP ook een belangrijke vorm van ondersteuning.

4 Tevredenheid met ondersteuning

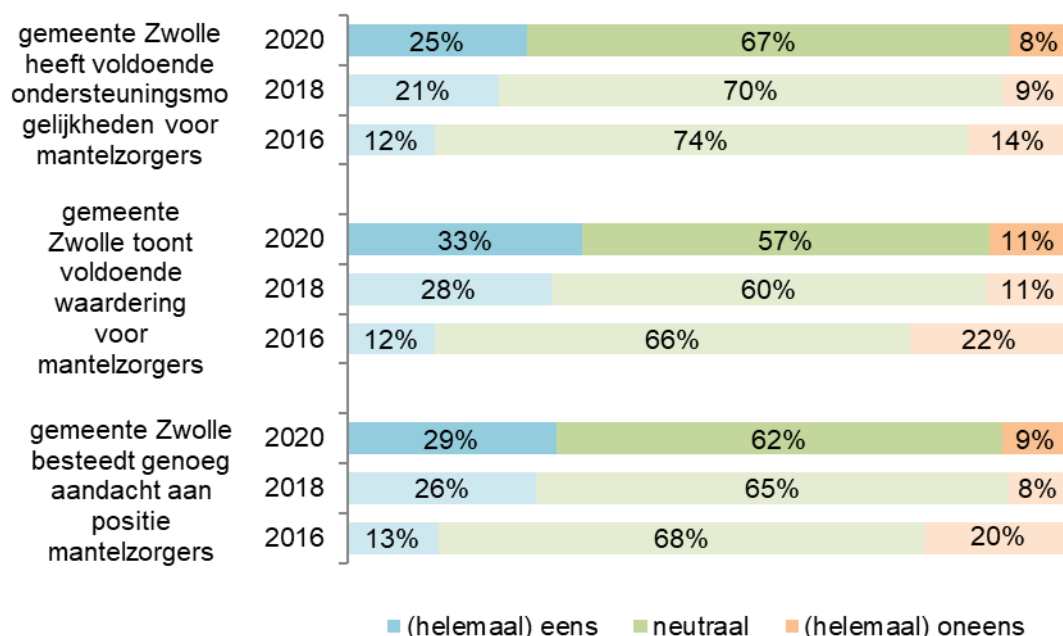
In de vragenlijsten die de afgelopen jaren zijn uitgezet onder mantelzorgers, worden vragen gesteld over de tevredenheid met de geboden ondersteuning. We doen in dit hoofdstuk verslag van het oordeel van mantelzorgers over het aanbod van de gemeente Zwolle, van formele zorgverleners en van OZOverbindzorg. Tot slot gaan we in op de tevredenheid in het algemeen en de ervaren effecten van de ondersteuning.

4.1 Tevredenheid met gemeente Zwolle

Mantelzorgers kregen drie stellingen voorgelegd over het aanbod van de gemeente Zwolle. Vergeleken met 2016 zijn meer mantelzorgers positief over de gemeente Zwolle (zie figuur 11). Tussen een kwart en één derde vindt dat de gemeente Zwolle genoeg aandacht besteedt, waardering toont of ondersteuningsmogelijkheden biedt.

163 mantelzorgers zijn over alle drie de aspecten tevreden. Als reden hiervoor noemen zij vaak de Mantelzorgwaardering en de informatie die wordt geboden. Degenen die over alle drie de aspecten ontevreden zijn (49 mantelzorgers) geven vaak als reden dat zij onvoldoende op de hoogte zijn van de mogelijkheden. Ook bureaucratie, traagheid en onbegrip bij de professionele instanties (o.a. SWT) worden als reden gegeven. Een aantal keer is ontevredenheid geuit om zorg te kunnen krijgen vanwege een te hoog inkomen/vermogen.

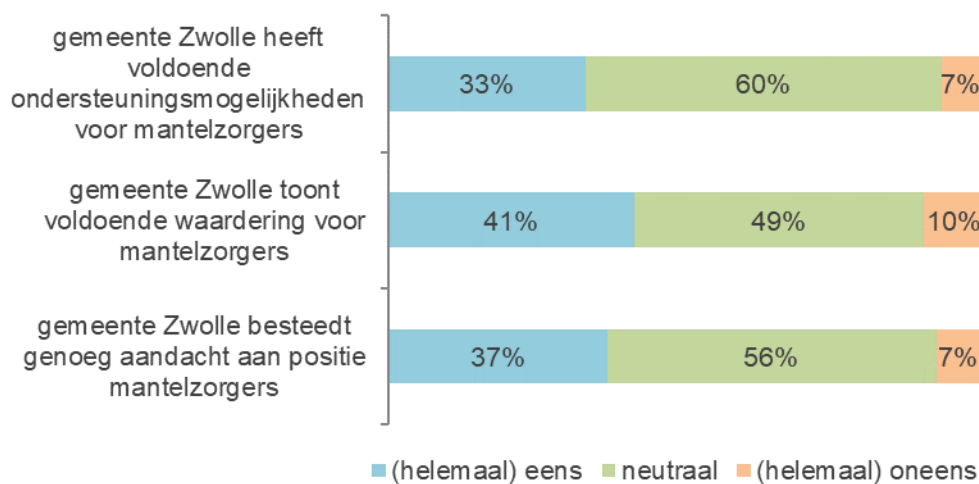
Figuur 11 Tevredenheid met de gemeente Zwolle (N=886)

In figuur 11 is duidelijk te zien dat het merendeel van de mantelzorgers koos voor het antwoord 'neutraal'. Uit de toelichtingen die zij geven, blijkt dat bijna één derde van hen niet op de hoogte is van het ondersteuningsaanbod. Ook geeft een groot deel van deze mantelzorgers aan dat de hulpbehoevenden die zij helpen, niet in de gemeente Zwolle wonen of dat de mantelzorgers geen behoefte aan ondersteuning, waardering of aandacht hebben. Daarom hebben we de mantelzorgers die ten minste één van de drie

organisaties kennen (het Steunpunt, de Sociale Wijkteams en Participatieraad), geselecteerd. Dit zijn 627 personen. In figuur 12 is te zien hoe deze selecte groep oordeelt over de ondersteuning van de gemeente Zwolle. Deze groep oordeelt vaker positief over hetgeen wat de gemeente aanbiedt.

Figuur 12 Tevredenheid met de gemeente Zwolle bij mantelzorgers die ten minste één organisatie kennen (n=627)

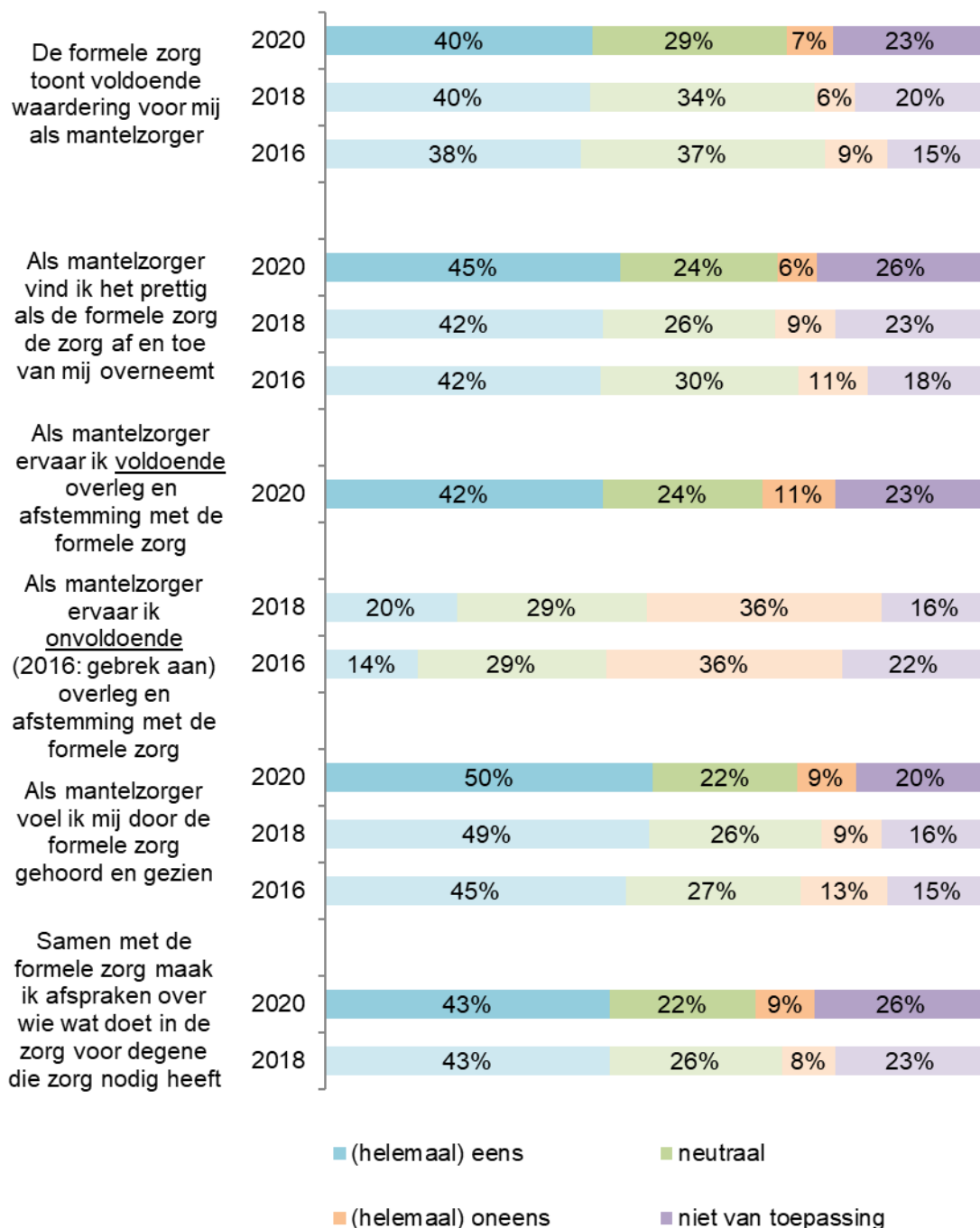
4.2 Tevredenheid met formele zorg

Het oordeel van de mantelzorgers over (de samenwerking met) de formele zorg is nauwelijks veranderd de afgelopen jaren. Wel zijn, vergeleken met 2016 en 2018, de mantelzorgers iets meer tevreden over het overleg en de afstemming met de formele zorg¹⁷ (zie figuur 13). De helft van de mantelzorgers voelt zich gehoord en gezien door de formele zorg. Ongeveer vier op de tien vindt dat de formele zorg voldoende waardering toont voor de mantelzorger, vindt het prettig als de formele zorg af en toe de zorg overneemt en maakt afspraken met de formele zorg over wie wat doet.

Tussen 6% en 10% mantelzorgers is niet tevreden over diverse aspecten van samenwerking met de formele zorg. Een vijfde tot een derde koos voor de antwoordoptie neutraal.

¹⁷ In 2020 is de stelling "Als mantelzorger ervaar ik voldoende overleg en afstemming met de formele zorg" gebruikt. Deze is tegenovergesteld van de stelling uit 2018 is de stelling "Als mantelzorger ervaar ik onvoldoende overleg en afstemming met de formele zorg" gebruikt. Deze is iets gewijzigd ten opzichte van 2016: "Als mantelzorger ervaar ik gebrek aan overleg en afstemming met de formele zorg". Voor de vergelijkbaarheid zouden (helemaal) eens en (helemaal) oneens uit 2018 en 2016 andersom gelezen moeten worden. M.a.w. is 36% (helemaal) oneens uit 2018 is vergelijkbaar met 42% (helemaal) eens uit 2020.

Figuur 13 Tevredenheid met formele zorg¹⁸ (N=886)

¹⁸ De stelling "Samen met de formele zorg maak ik afspraken over wie wat doet in de zorg voor degene die zorg nodig heeft" is in 2018 voor het eerst is gebruikt en in 2020 herhaald. Dit aspect is niet vergeleken met 2016.

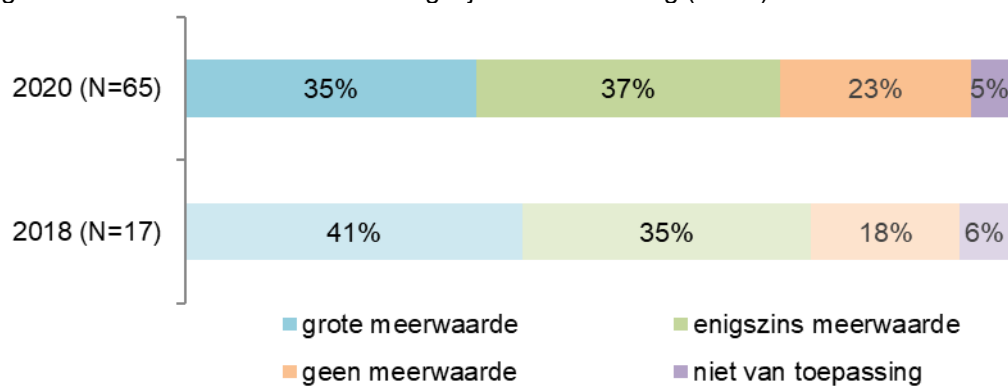
4.3

Meerwaarde OZOverbindzorg

Aan de 65 mantelzorgers die staan ingeschreven bij OZOverbindzorg, is gevraagd of zij hier meerwaarde van ervaren. Van hen vinden 23 (35%) dat OZOverbindzorg grote meerwaarde heeft en 24 (37%) vinden dat OZOverbindzorg enigszins meerwaarde heeft. 15 gebruikers van OZOverbindzorg ervaren geen meerwaarde.

We vergelijken geen uitkomsten met de meting uit 2018 omdat er toen nog minder respondenten waren (17 mantelzorgers).

Figuur 14. Meerwaarde van aansluiting bij OZOverbindzorg (N=65)

4.4

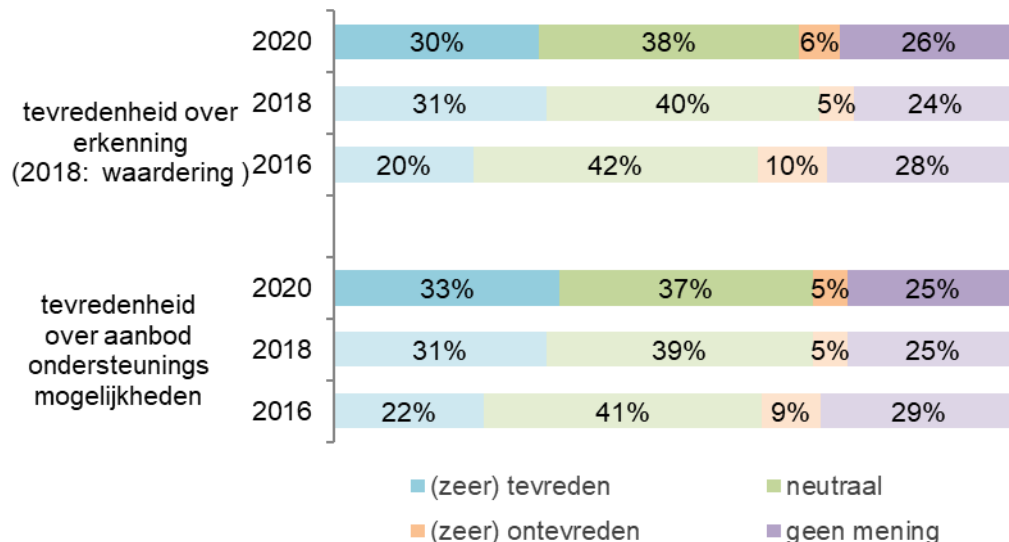
Tevredenheid met ondersteuning

In de vragenlijst is gevraagd in hoeverre mantelzorgers tevreden zijn met het ondersteuningsaanbod en met de geboden erkenning¹⁹. We zien dat de tevredenheid op deze twee aspecten is toegenomen in 2018 ten opzichte van 2016, maar in 2020 bijna onveranderd is gebleven (zie figuur 15). Rond vijf procent is (zeer) ontevreden. Deze personen is om een toelichting gevraagd. Redenen voor ontevredenheid zijn ervaren bureaucratie en dat de formele zorg wordt afgehouden waardoor men het gevoel heeft dat er teveel beroep wordt gedaan op mantelzorgers. Een kleiner deel van de respondenten gaven aan erkenning/ waardering voor wat ze doen te missen en onbekend te zijn met de mogelijkheden.

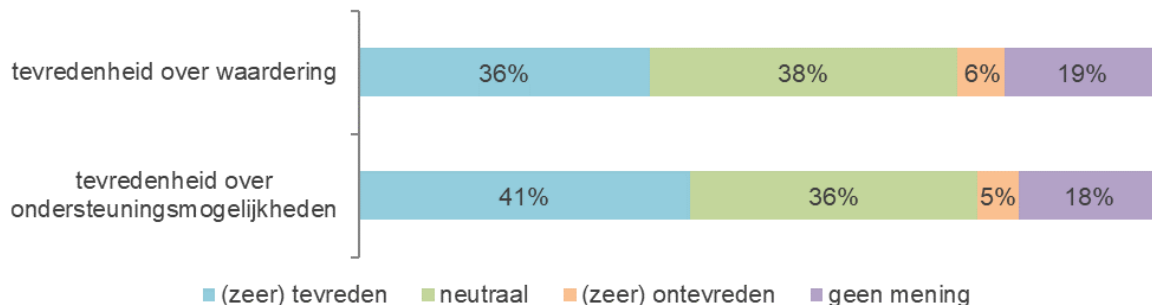
Ruim een kwart van de mantelzorgers heeft geen mening bij de stellingen die de tevredenheid over de ondersteuning en de erkenning meten. Dit zijn naar verwachting voor een groot deel mantelzorgers die niet weten van het aanbod of hier geen gebruik van hebben gemaakt. We hebben daarom nader gekeken naar de antwoorden van de 627 mantelzorgers die het Steunpunt, de Sociale Wijkteams en Participatieraad kennen. In figuur 16 is te zien in hoeverre zij tevreden zijn over de ondersteuning en de erkenning. Van deze groep is een groter aandeel tevreden over de geboden waardering (36%) en ondersteuning (41%). 6% en respectievelijk 5% is hier (zeer) ontevreden over.

¹⁹ In 2018 is gevraagd in welke mate men tevreden is over de waardering.

Figuur 15 Tevredenheid met ondersteuning (N=886)

Figuur 16 Tevredenheid met ondersteuning en erkenning bij mantelzorgers die ten minste één organisatie kennen (n=627)

4.5

Effect van ondersteuning

Bijna driekwart van de mantelzorgers zegt dat de geboden ondersteuning en erkenning geen invloed hebben op de mate waarin zij zich belast voelen door de mantelzorgtaken (zie figuur 17). 13% zegt zich minder belast te voelen door de ontvangen ondersteuning en erkenning en 3% voelt zich juist meer belast door de ondersteuning. Door de jaren heen merken we een lichte stijging onder de mantelzorgers die aangeven dat de geboden ondersteuning en erkenning geen invloed hebben op de mate waarin zij zich belast voelen door de mantelzorgtaken.

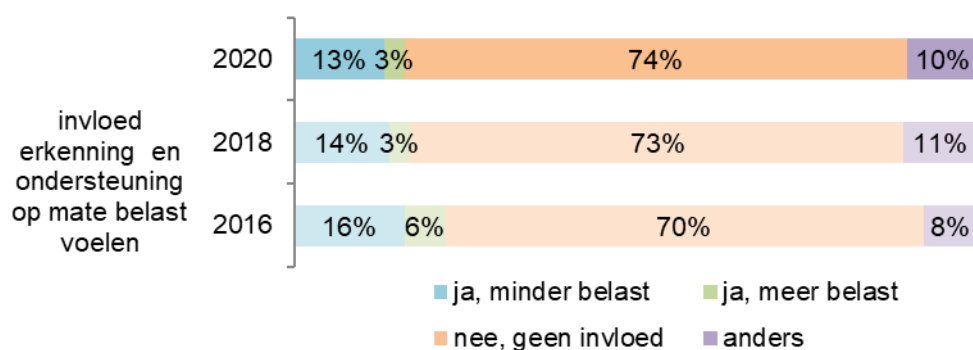
Degenen die 'anders' antwoordden, gaven meestal aan erkenning en ondersteuning te waarderen, maar meer behoefte aan fysieke ondersteuning – overname van zorgtaken - te hebben.

'Ondersteuning aan mantelzorgers' kan veel breder worden opgevat, namelijk dat er meer zorg/ ondersteuning geleverd wordt. Echter is dit niet de initiële doelstelling van de

mantelzorgondersteuning. De kracht van mantelzorg zit in het feit dat een vertrouwd persoon de nodige zorgtaken uitvoert en niet een onbekende vrijwilliger of professional. De gemeente Zwolle heeft gekozen voor de invulling van de mantelzorgondersteuning door ZwolleDoet! in lijn met de landelijke insteek. Zo helpt ZwolleDoet! mantelzorgers hun weg te vinden in de zorgwereld, verstrekt advies, geeft emotionele steun en erkenning en organiseert contact met lotgenoten.. In sommige gevallen kan de geboden ondersteuning zelfs tot tijdelijke verzwaring leiden, zoals bij emotionele ondersteuning, omdat dan niet-verwerkte emoties naar boven komen.

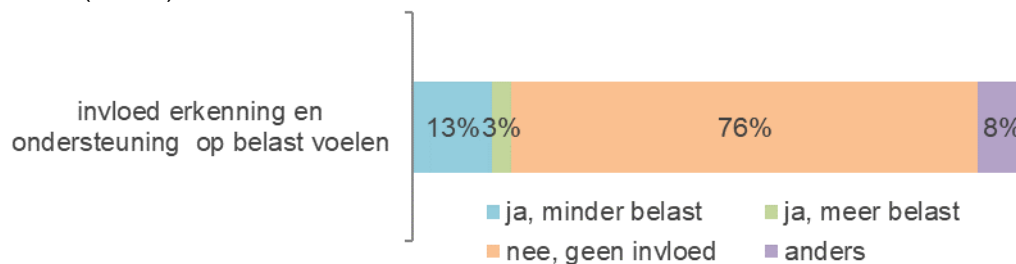
Deze interpretatie van de mantelzorgondersteuning is *niet* bij deze vraag in de enquête uiteengezet. De professionals hebben het vermoeden dat mantelzorgondersteuning in relatie tot belasting hierdoor anders door de respondenten geïnterpreteerd is. Dit kan het lage effect dat uit het onderzoek naar voren komt, verklaren.

Figuur 17 Effect van ondersteuning (N=886)

Net als bij de analyse van de tevredenheid over de gemeente en over de ondersteuning en erkenning in het algemeen, zoomen we ook nu in op de 627 mantelzorgers die ten minste één van de organisaties die ondersteuning bieden, kennen. Immers, alleen als je weet van de ondersteuning, kun je iets zeggen over de effecten hiervan. In figuur 18 is te zien dat de antwoorden van deze selecte groep nauwelijks afwijken van de totale groep: driekwart merkt geen effect.

Figuur 18 Effect van ondersteuning bij mantelzorgers die ten minste één organisatie kennen (n=627)

In 2019 en 2020 is de klanttevredenheid gemeten door ZwolleDoet! bij 38 mantelzorgers. Zij gaven aan dat de ondersteuning voldeed aan hun verwachtingen en wensen. De mantelzorgers werd gevraagd op welk vlak ze verder zijn geholpen. Emotionele ondersteuning werd het meest genoemd, gevolgd door wegwijs zijn in regelingen en voorzieningen, het meedenken bij het combineren van werk en mantelzorg en door het volgen van een specifieke workshop of training. 30 mantelzorgers geven aan dat de ondersteuning van de consulent hen verder heeft geholpen. Overige mantelzorgers geven diverse verklaringen, zoals dat de situatie is gewijzigd; dat de situatie zwaarder is geworden; dat het een informatief gesprek en geen hulpvraag betrof, dat de zorgvrager en de mantelzorger zelf de weg kent en daarbij geen hulp nodig heeft.

4.6

Samenvatting

Van een kwart tot één derde van de mantelzorgers is tevreden over de aandacht, waardering en de ondersteuning die de gemeente Zwolle biedt. Dit is meer dan dubbel in vergelijking met 2016 en iets meer dan in 2018. Ongeveer één op de tien is hier ontevreden over. Van de mantelzorgers die de organisaties kennen die de ondersteuning bieden, is een groter aandeel positief over het aanbod.

De mening over de omgang met de formele zorg is nauwelijks veranderd. Net als in 2016 is vier op de tien hier tevreden over. Mantelzorgers vinden het vooral prettig gehoord en gezien te worden door de formele zorg. Tussen 6% en 10% mantelzorgers is ontevreden over de omgang met de formele zorg.

Driekwart van de mantelzorgers merkt geen effect van de ondersteuning. Slechts 13% voelt zich dankzij de ondersteuning minder belast. Dit is bijna niet veranderd sinds 2016. Verder is ongeveer een derde tevreden over de geboden waardering en het aanbod aan ondersteuning vanuit de ondersteuningsorganisaties. Dit is iets meer dan in 2016 en vergelijkbaar met 2018. Vijf procent is hier ontevreden over. Van de mantelzorgers die de organisaties kennen, is bijna de helft tevreden over de geboden ondersteuning.

Een klein aantal mantelzorgers zegt OZOverbindzorg te gebruiken. Van hen vindt bijna driekwart dat dit meerwaarde heeft. Dit is vergelijkbaar met 2018.

5 Belasting van mantelzorgers

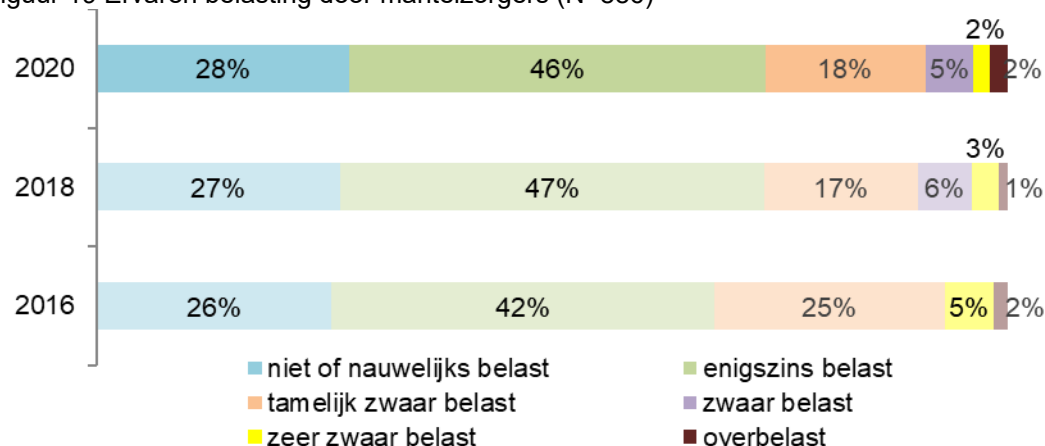
In dit hoofdstuk doen we verslag van de mate waarin de mantelzorgers zich belast voelen. In paragraaf 5.7 gaan we in op de kwetsbare groepen mantelzorgers en de door hen ervaren belasting.

5.1 Ervaren belasting

We zien dat het aandeel mantelzorgers dat zich niet, nauwelijks of enigszins belast voelt, in 2020 onveranderd is gebleven in vergelijking met 2018 (bijna drie kwart). Dit aandeel is iets hoger dan in 2016, toen was dit 68% (zie figuur 19). Tegelijkertijd zien we dat het aandeel mantelzorgers dat zich zeer zwaar of overbelast voelt, licht is afgenomen: van 7% in 2016 naar 4% in 2018 en 2020.

Verder voelt in 2018 en 2020 bijna een kwart van de mantelzorgers zich tamelijk zwaar of zwaar belast. Dit cijfer is in 2020 onveranderd gebleven t.o.v. 2018 en is niet te vergelijken met 2016 omdat in 2018 de antwoordoptie “zwaar belast” is toegevoegd aan de vragenlijst.

Figuur 19 Ervaren belasting door mantelzorgers (N=886)

We hebben de mantelzorgers ook gevraagd wat hun zou helpen om de mantelzorg langer vol te houden. 250 mantelzorgers hebben hierop een inhoudelijk antwoord gegeven. Ruim een derde geeft aan niets nodig te hebben en vindt dat de zaken nu goed geregeld zijn. Een groot aantal opmerkingen gaat over de behoefte aan meer ondersteuning in de vorm van persoonlijke begeleiding van de hulpbehoevende. Soms wordt specifiek genoemd dat het om bijspringen in noodsituaties of bij ziekte gaat of om een behoefte aan adempauze. De *tweede* categorie bestaat uit de behoefte aan erkenning en aandacht voor de mantelzorger zelf, een luisterend oor, begrip en contact met lotgenoten. De *derde* categorie is te omschrijven als behoefte aan financiële ondersteuning. Dit wordt vaak genoemd in relatie tot een laag inkomen of geen mogelijkheid om de gewenste hulp te kunnen betalen. Een klein aantal opmerkingen zijn gemaakt in relatie tot het werk: moeten werken om voldoende inkomen te hebben en gewenste flexibiliteit in relatie tot de mantelzorgtaken. Ten *vierde* benoemt men de betere afstemming en communicatie met de professionals, inclusief SWT en huisarts. Een *vijfde* categorie is te omschrijven als behoefte aan betere informatievoorziening en advies over de mogelijkheden rond hulp

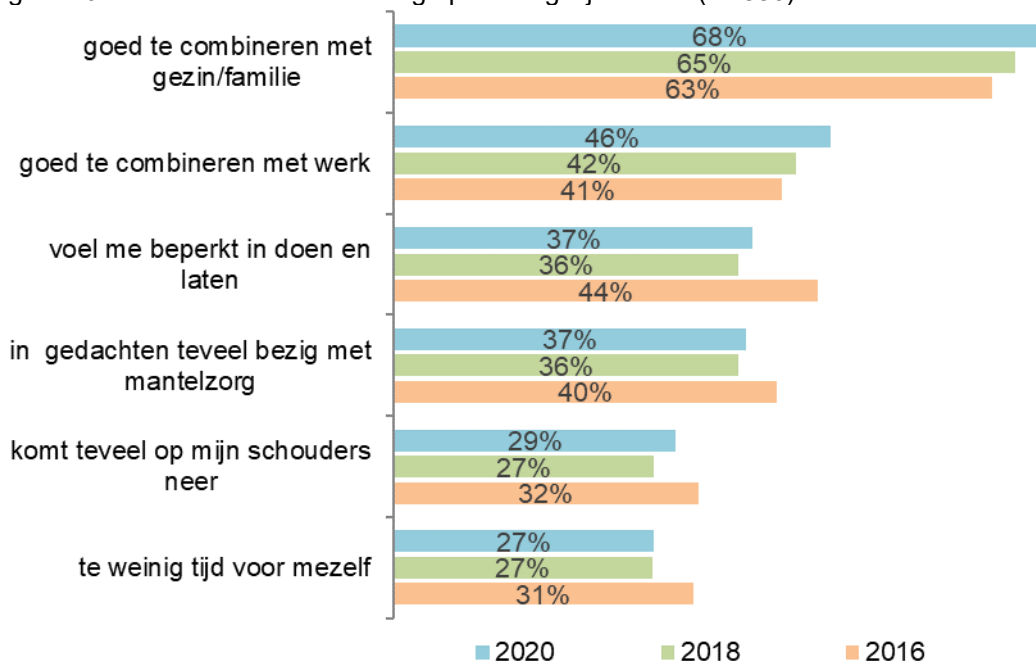
en ondersteuning, zowel voor de hulpbehoevende als voor de mantelzorger. Ook is er behoefte uitgesproken om meer hulp uit het netwerk te krijgen en is er de wens om minder bureaucratie en zelf gezond te blijven.

5.2 Invloed op het dagelijks leven

Bij een kwart tot een derde van de mantelzorgers hebben mantelzorgtaken veel invloed op het dagelijks leven (zie figuur 20). Iets meer dan een derde van de mantelzorgers voelt zich door het mantelzorgen beperkt in het doen en laten en vindt dat hij of zij in gedachten teveel bezig is met het mantelzorgen. Ruim een kwart ervaart te weinig tijd voor zichzelf en vindt dat er teveel op zijn of haar schouders neerkomt door het mantelzorgen.

Het combineren van de mantelzorg met gezin of familie, gaat de meeste mantelzorgers goed af; één op de vijf mantelzorgers heeft hier moeite mee (in 2018 was het nog een kwart). Als we degenen die thuiswonende kinderen hebben (n=253) selecteren, zien we dat een iets groter aandeel (26%) moeite heeft met het combineren van gezin en mantelzorg.

Figuur 20. Invloed van de mantelzorg op het dagelijks leven (N=886)

Ook het combineren van mantelzorg met werk kost de meesten weinig moeite; ook hier heeft één op de vijf mantelzorgers moeite mee. Als we echter de groep die 21 uur per week of meer werken (n=429) bekijken, zien we dat een groter aandeel (31%) moeite heeft met de combinatie mantelzorg en werk.

In 2018 leek mantelzorg minder invloed te hebben op het dagelijks leven, in vergelijking met 2016. In 2020 is het beeld bijna onveranderd, hoewel we een lichte stijging zien in hoeverre mantelzorg van invloed is op bijna alle aspecten van het leven; mogelijk is deze stijging ook door corona te verklaren. Dit aandeel is nog steeds lager dan in 2016. Bijvoorbeeld, voelde 44% van de mantelzorgers zich beperkt in het doen en laten in 2016, in 2018 is dit afgenomen naar 36% en in 2020 is dit aandeel bijna onveranderd met 37%.

We hebben de mantelzorgers gevraagd in hoeverre het verlenen van de mantelzorgtaken van invloed is op het feit dat men betaald werk doet of op het aantal uren betaald werk. 16% van de mantelzorgers geeft aan dat het verlenen van de mantelzorgtaken heeft meegespeeld bij de afweging over het betaald werk.

De meerderheid van deze mantelzorgers (56%) geeft aan dat het werk niet meer te combineren was met de mantelzorgtaken. Als tweede afweging noemen de mantelzorgers (23%) het gebruik van het (vervroegd) pensioen. Een klein deel van de mantelzorgers (16%) geeft aan “dat de zorgvrager het prettig vond dat de mantelzorger meer thuis is”.

5.3 Ondersteuning door omgeving

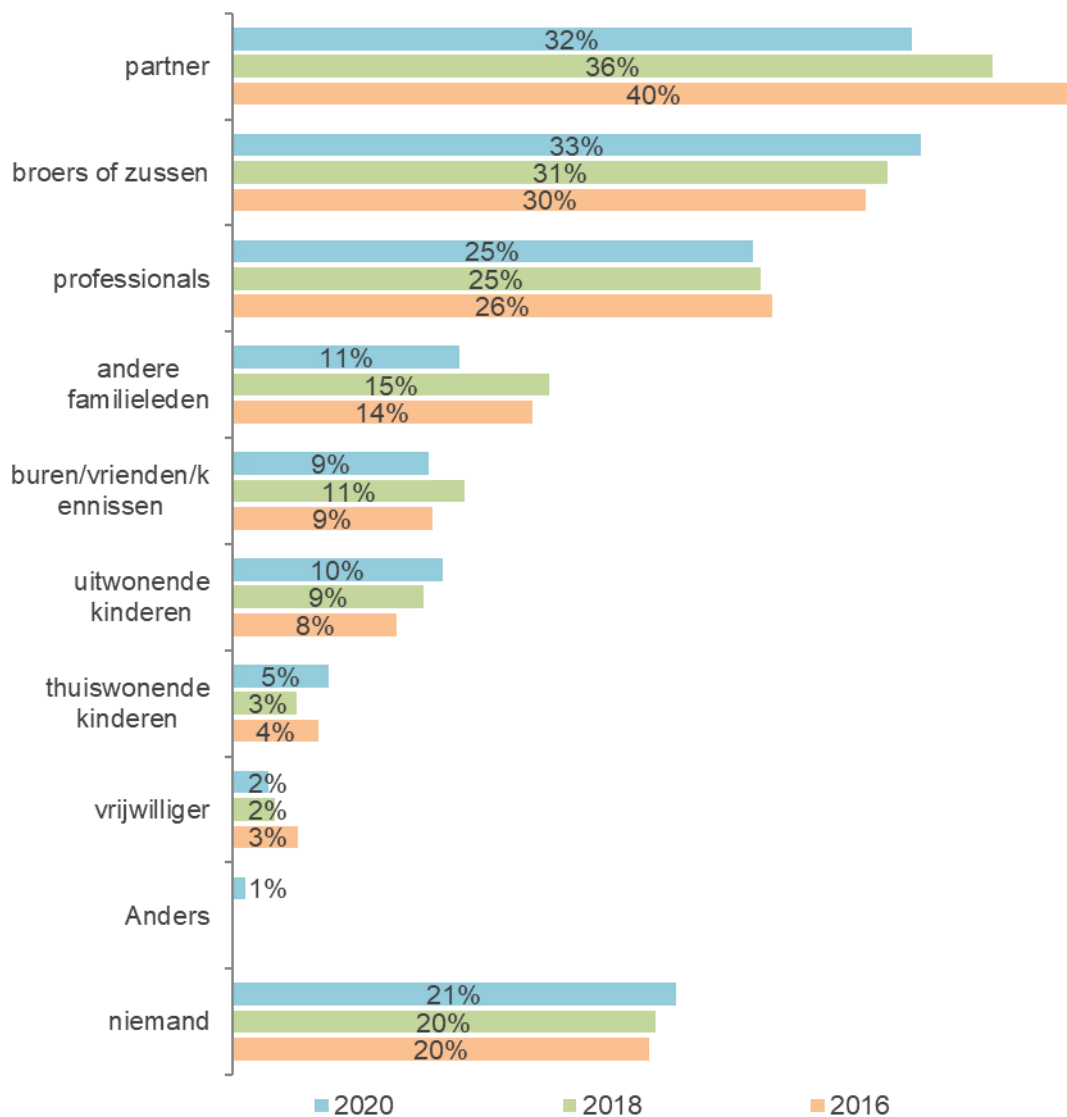
In de vragenlijst is gevraagd in hoeverre men bij het uitvoeren van de mantelzorgtaken ondersteuning ontvangt van anderen. Ondersteuning van anderen kan ervoor zorgen dat de mantelzorger minder belasting ervaart. Het merendeel van de mantelzorgers geeft aan ondersteuning van anderen te ontvangen. In alle drie metingen zijn het meestal de partner, broers of zussen of professionals die de ondersteuning bieden (zie figuur 21). Iets meer dan één op de vijf mantelzorgers (alle drie metingen zijn vergelijkbaar) zegt helemaal geen ondersteuning van anderen te ontvangen.

We zien dat de ondersteuning door partner en andere familie leden vanaf 2016 is afgenomen. Dit laatste kan te maken hebben met de corona-crisis. Ondersteuning door broers en zussen en uitwonende kinderen lijkt vanaf 2016 iets toegenomen te zijn. Ondersteuning door professionals blijft door de jaren heen stabiel.

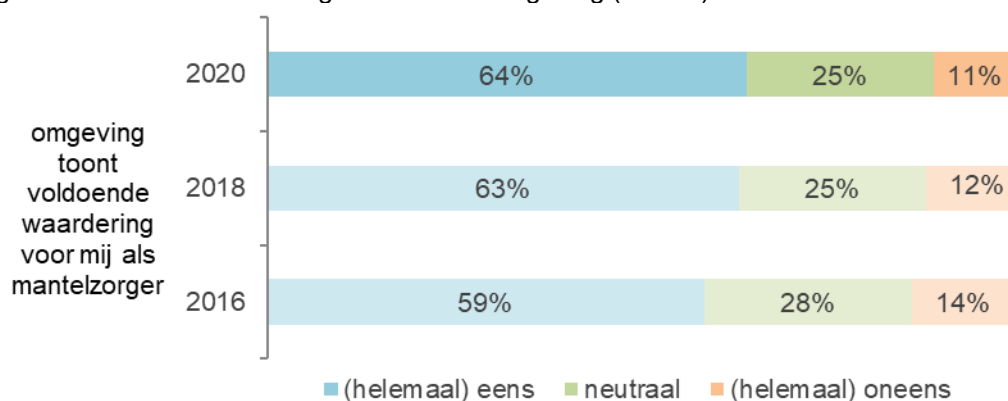
5.4 Waardering door omgeving

De mantelzorgers is ook gevraagd in hoeverre de naaste omgeving (familie en vrienden) voldoende waardering toont aan de mantelzorger. Het merendeel, namelijk 64%, ervaart voldoende waardering. Dit is vergelijkbaar met 2018 en iets meer dan in 2016; toen ervaarde 59% voldoende waardering uit zijn of haar naaste omgeving. 11% ervaart onvoldoende waardering (zie figuur 22).

Figuur 21. Ondersteuning van anderen bij mantelzorgtaken (N=886)

Figuur 22. Ervaren waardering door naaste omgeving (N=886)

5.5

Mantelzorg en werk

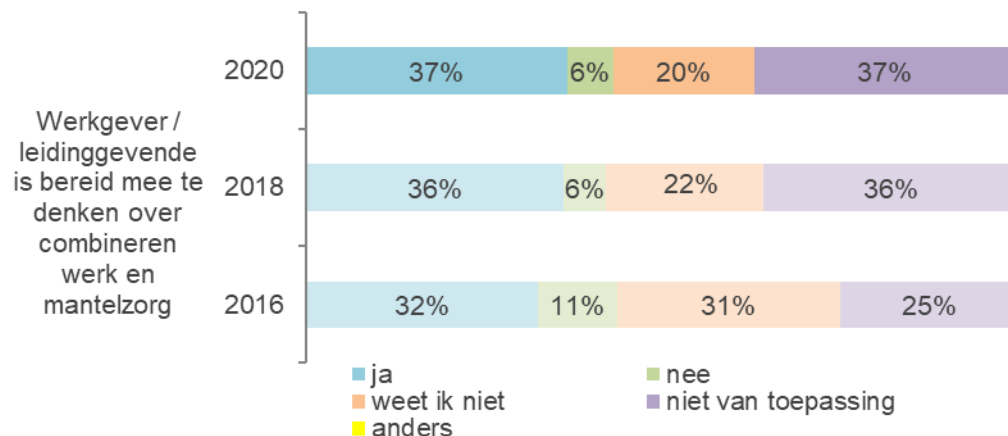
Van de ondervraagde mantelzorgers heeft zes op de tien betaald werk. Bijna een kwart van de mantelzorgers heeft een betaalde baan van 35 uur per week of meer.

Van de werkenden (zzp'ers en ondernemers buiten beschouwing gelaten) zegt 53% dat zijn of haar werkgever of leidinggevende op de hoogte is van de mantelzorg. In 2018 was dat nog 45%. Bij 31% (in 2018: 35%) is dat niet het geval. Het lijkt erop dat werkgevers en leidinggevenden in 2020 vaker op de hoogte zijn van de mantelzorgtaken dan in 2018. Echter is het beeld van 2020 vergelijkbaar met 2016: 52% van de werkende mantelzorgers zei dat diens werkgever of leidinggevende op de hoogte was en bij 29% was dit niet het geval.

Tegelijkertijd zien we dat iets meer dan één derde van de werkgever of leidinggevende bereid is om mee te denken over het combineren van werk en mantelzorg. Dit aandeel is vergelijkbaar in 2020 en 2018 en is iets hoger dan in 2016 (zie figuur 23). Hetzelfde beeld zien we voor de mantelzorgers die aangeven "niet van toepassing, ik kan mijn werk en het mantelzorgen goed combineren"; dit geldt voor meer dan één derde van de mantelzorgers.

Ook zien we dat het aandeel mantelzorgers dat zegt dat hun werkgever of leidinggevende hier *niet* toe bereid is, klein blijft (6%) en lager ligt dan in 2016 (11%).

Figuur 23. Bereidheid werkgevers om mee te denken (n=467)

5.6

Samenvatting

In 2020 voelen mantelzorgers zich in mindere mate belast door hun mantelzorgtaken dan in 2016; Het aandeel mantelzorgers dat zich niet tot nauwelijks belast voelt, is toegenomen en het aandeel mantelzorgers dat zich overbelast voelt is licht afgenomen. Er is nauwelijks verschil te zien in het gevoel van de belasting in 2020 t.o.v. 2018.

Ook heeft het mantelzorgen, vergeleken met 2016, minder invloed op het dagelijks leven van de mantelzorgers. Bij een kwart tot een derde heeft het mantelzorgen veel invloed op het dagelijks leven. Het beeld van 2020 is wederom vergelijkbaar met 2018.

De meeste mantelzorgers worden ondersteund door iemand uit de naaste omgeving. Echter, één op de vijf wordt door niemand ondersteund. 64% voelt zich voldoende gewaardeerd door de omgeving.

Datum	30 juni 2021
Ons kenmerk	Mantelzorgmonitor 2020

Het lijkt dat werkgevers vaker op de hoogte zijn van de mantelzorgtaken dan in 2018 en meer bereid zijn om mee te denken over hoe werk en mantelzorg kunnen worden gecombineerd. Over de drie metingen is er geen duidelijk trend te benoemen.

6 **Respijtzorg/ vervangende zorg**

Respijtzorg of vervangende zorg biedt mantelzorgers de mogelijkheid de zorg van hun partner, ouder, kind of andere relatie even over te laten (dragen) aan een andere persoon / personen of een organisatie. De zorg kan zowel bij de zorgvrager thuis geleverd worden of in een (zorg) organisatie. Het doel hiervan is dat de mantelzorger even tijd voor zichzelf kan nemen, een avond weg kan, of vakantie kan nemen met de bedoeling dat de mantelzorger de zorg vol kan houden. Er zijn twee vormen van respijtzorg:

- Respijtzorg in (eigen) huis
- Respijtzorg buitenshuis

Respijtzorg in eigen huis:

- Inzet van iemand uit het eigen sociale netwerk, bijvoorbeeld familielid, buren, bekenden
- Inzet van een vrijwilliger / maatje die de zorg (tijdelijk) overneemt.
- Inzet van professionele zorg, bijvoorbeeld particulier betaalde zorg, Senior Service, SaaraanHuis, ZorgMies etc.

Respijtzorg buitenshuis:

- Dagbesteding of andere vormen van activiteiten waar iemand één of meerdere dagdelen per week terecht kan, bijvoorbeeld een buurtkamer, zorgboerderij en andere welzijnsactiviteiten.
- Logeeropvang voor jongeren tot 18 jaar of logeerszorg, verblijf in een zorginstelling of zorghotel voor één of meerdere etmalen.
- Vakantieverblijf waar de zorgvrager de zorg krijgt die hij / zij nodig heeft.

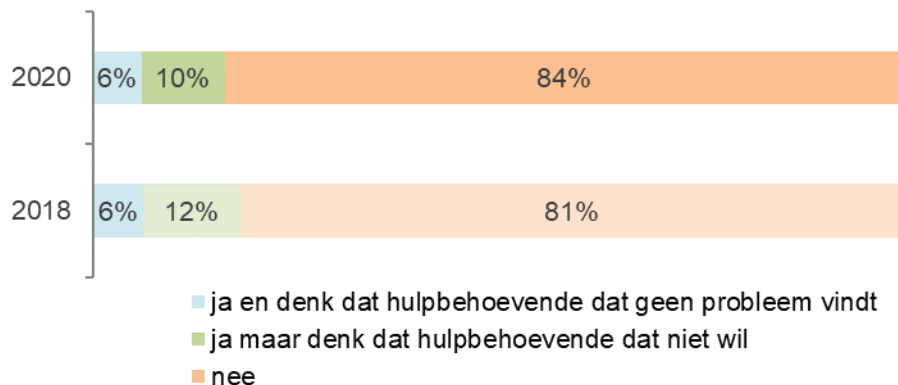
6.1 **Behoefte aan vervangende zorg**

In 2018 is voor het eerst aan mantelzorgers gevraagd of zij behoefte hebben aan tijdelijk vervangende zorg (respijtzorg). Een opvallend grote groep (84%) zegt hier geen behoefte aan te hebben. Een klein deel van deze mantelzorgers (9%) hebben afgelopen jaren overigens wel gebruik gemaakt van vervangende zorg in eigen huis en/of buitenshuis. 6% heeft wel behoefte aan respijtzorg en denkt dat de hulpbehoevende dit geen probleem zal vinden. De overige 10% heeft ook behoefte aan respijtzorg, maar denkt dat de hulpbehoevende dat niet wil (zie figuur 24). Het beeld uit de meting van 2018 is vergelijkbaar met die uit 2020.

Ook landelijk zien we dat een klein aandeel aangeeft behoefte te hebben aan respijtzorg: ongeveer één op de tien mantelzorgers (De Klerk et al 2017). Een mogelijke verklaring voor het opmerkelijke grote aandeel dat geen behoefte zegt te hebben aan vervangende zorg, is dat mantelzorgers niet weten welke mogelijkheden van respijtzorg er zijn en dat bijvoorbeeld ook zorg door vrijwilligers, kortdurend verblijf en dagbesteding hieronder vallen. In figuur 4 zagen we dat het aandeel mensen dat bekend is met vervangende/respijtzorg relatief groot is. Het is niet aan te geven of respondenten vervangende/respijtzorg zo breed interpreteren zoals hierboven uiteen gezet is.

Verder wordt door enkele mantelzorgers opgemerkt dat ze wel gebruik zouden willen maken van respijtzorg, maar dat de zorg zo complex is dat deze moeilijk is over te dragen.

Figuur 24. Behoefte aan tijdelijk vervangende zorg (respijtzorg) (N=886)

6.2

Gebruik van vervangende zorg

In 2020 hebben we de mantelzorgers voor het eerst gevraagd of ze afgelopen jaren wel eens gebruik hebben gemaakt van een van de vormen van vervangende zorg. De overgrote meerderheid van hen (87%) zegt hier geen gebruik van te hebben gemaakt. Dit percentage is vergelijkbaar met het aandeel mantelzorgers dat aangeeft geen behoefte te hebben aan vervangende zorg.

De meeste mantelzorgers (69%) die geen gebruik van de vervangende zorg hebben gemaakt, hebben aangegeven geen behoefte eraan te hebben (zie figuur 25). Een op de acht mantelzorgers geeft aan dat de hulpvrager geen respijtzorg wil.

Figuur 25. Reden van geen gebruik van vervangende zorg (respijtzorg) (N=767)

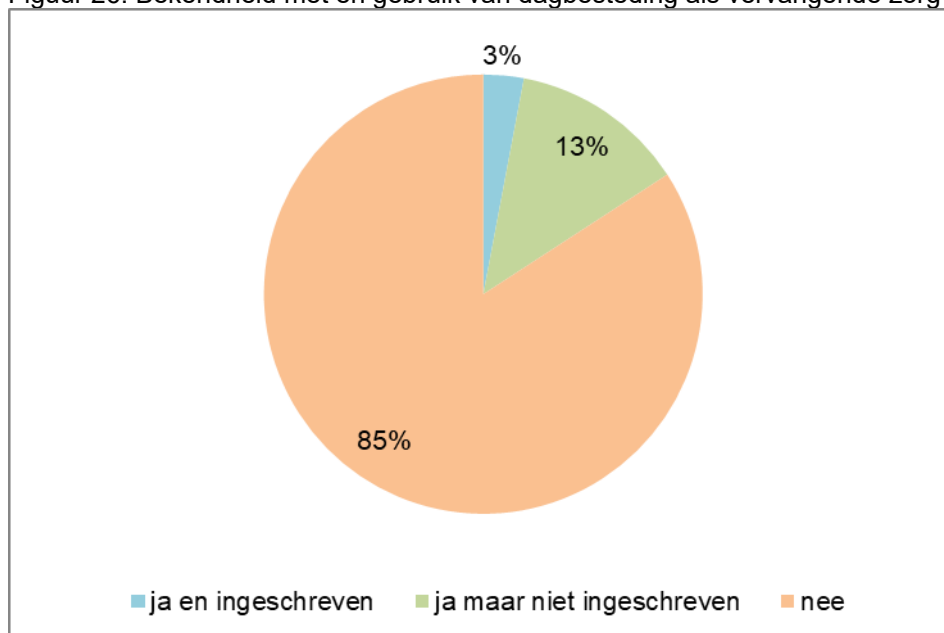
We hebben aan de mantelzorgers gevraagd welke vorm van vervangende zorg hen zou helpen om de zorg langer vol te houden, ongeacht of deze vorm nu wordt aangeboden en wat er aan regelwerk en kosten nodig is. 181 mantelzorgers hebben inhoudelijk op deze vraag gereageerd. Een klein deel van de mantelzorgers heeft aangegeven geen behoefte aan vervangende zorg te hebben of vindt dat ze het nu goed geregeld hebben. Meer dan de helft van deze mantelzorgers (116) hebben aangegeven behoefte aan hulp te hebben. De genoemde soort hulp die nodig is, is uiteenlopend en is sterk afhankelijk van de persoonlijke situatie. Het meest genoemd wordt huishoudelijke hulp (ter ontlasting van de mantelzorger), dagbesteding of tijdelijk opvang van de hulpbehoevende, tijdelijk/af en toe hulp overnemen bij ziekte of vakantie en individuele begeleiding bij in- en buitenhuisactiviteiten (dit vanwege een complexe ondersteuningsbehoefte). Daarnaast is ook hier de behoefte aan aandacht, een luisterend oor en erkenning uitgesproken.

6.3

Dagbesteding als een vorm van vervangende zorg

Dagbesteding is een van de vormen van respijtzorg. Aan de mantelzorgers is gevraagd of ze zich wel eens verdiept hebben in de mogelijkheden van dagbesteding (als vervangende zorg). De meerderheid (66%) heeft zich niet in de dagbesteding verdiept (zie figuur 26). Bijna één op de vijf mantelzorgers hebben zich in dagbesteding verdiept maar hier (nog) geen gebruik van gemaakt. 16% van de mantelzorgers hebben gebruik van dagbesteding gemaakt.

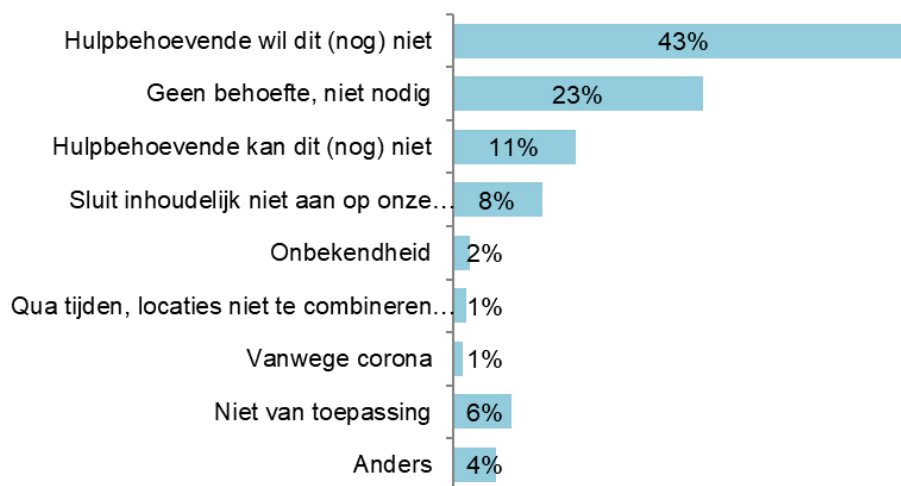
Figuur 26. Bekendheid met en gebruik van dagbesteding als vervangende zorg (N=886)

Als reden om geen gebruik te maken van dagbesteding gaf een groot deel van de mantelzorgers (43%) aan dat de hulpbehoevende dit (nog) niet wil (zie figuur 27). Bijna een kwart van de mantelzorgers heeft aangegeven geen behoefte aan vervangende zorg

te hebben. Iets meer dan één op de tien mantelzorgers zeggen dat de hulpbehoevende de vervangende zorg (nog) niet aan kan.

Figuur 27. Reden van geen gebruik van dagbesteding als vervangende zorg (N=741)

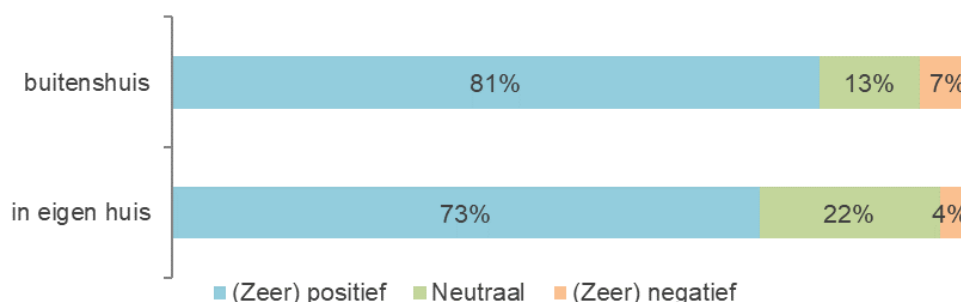
Aan de 62 mantelzorgers die aangaven dat de dagbesteding niet op de behoefte aansluit, hebben we gevraagd welke vorm van dagbesteding wel zou aansluiten op hun behoefte. De meeste hebben 'geen commentaar' op deze vraag ingevuld. Slechts enkele mantelzorgers hebben diverse activiteiten benoemd waarbij sprake is van individuele aandacht, zoals samen muziek luisteren, bakken, naar een museum gaan of een cursus volgen.

6.4 Tevredenheid over vervangende zorg

Aan 119 mantelzorgers die wel gebruik hebben gemaakt van de vervangende zorg hebben we gevraagd hoe tevreden ze zijn over deze zorg.

Het merendeel van de mantelzorgers is tevreden over de vervangende zorg zowel in eigen huis (735) als buitenshuis (81%), zie figuur 28. In vergelijking met vervangende zorg buitenshuis, zijn iets minder mantelzorgers (zeer) tevreden over de vervangende zorg in eigen huis en oordelen ze iets meer neutraal.

Figuur 28. Tevredenheid over het gebruik van vervangende zorg (respijtzorg) (N=119)

Als toelichting op tevredenheid over de zorg geven de mantelzorgers aan dat de respijtzorg verlichting en rust voor hen brengt, dat het positief invloed heeft op de hulpbehoevende en dat de verzorgers van vervangende zorg betrokken zijn en met aandacht handelen.

Als toelichting op ontevredenheid over respijtzorg worden moeizame communicatie, bureaucratie en slechte kwaliteit van zorg genoemd (dit laatste kan zelfs binnen één instelling per afdeling verschillen).

6.5 Slotopmerkingen en tips

Aan het einde van de vragenlijst hebben we de mantelzorgers gevraagd of ze nog slotopmerkingen of tips voor de gemeente hebben. 173 mantelzorgers hebben inhoudelijk gereageerd. In de meeste opmerkingen (bijna één op de vijf) is er waardering voor de mantelzorgers en voor dit onderzoek uitgesproken: een compliment aan de gemeente. Daarnaast is een groep opmerkingen te onderscheiden over de werkwijze van de gemeente en SWT. Uit deze opmerkingen blijkt veel ontevredenheid over de landelijke trend en lokale uitvoering van ‘langer zelfstandig thuis wonen’. Er wordt een oproep gedaan om beter de vraag achter de vraag te achterhalen en naar het totaalplaatje in het gezin te kijken, rekening houdend met de effecten op lange termijn.

6.6 Samenvatting

Een opvallend groot aandeel (84%) zegt geen behoefte te hebben aan vervangende zorg. Onbekendheid met het aanbod, gebrek aan passend aanbod of ervaren drempels om de zorg over te dragen, zijn mogelijke verklaringen hiervoor.

De overgrote meerderheid van mantelzorgers (87%) hebben geen gebruik gemaakt van respijtzorg. De belangrijkste reden is dat ze het niet nodig vinden of geen behoefte eraan hebben. Opvallend is dat het merendeel van de mantelzorgers (66%) zich niet hebben verdiept in dagbesteding als mogelijkheid voor vervangende zorg.

Diegene die op de hoogte van deze mogelijkheid zijn, geven als belangrijkste reden om hier geen gebruik van te maken, dat de hulpbehoevende dit (nog) niet wil.

Diegene die gebruik van respijtzorg hebben gemaakt zijn hier (zeer) tevreden erover.

7 Kwetsbare groepen mantelzorgers

7.1 Ervaren belasting door kwetsbare groepen mantelzorgers

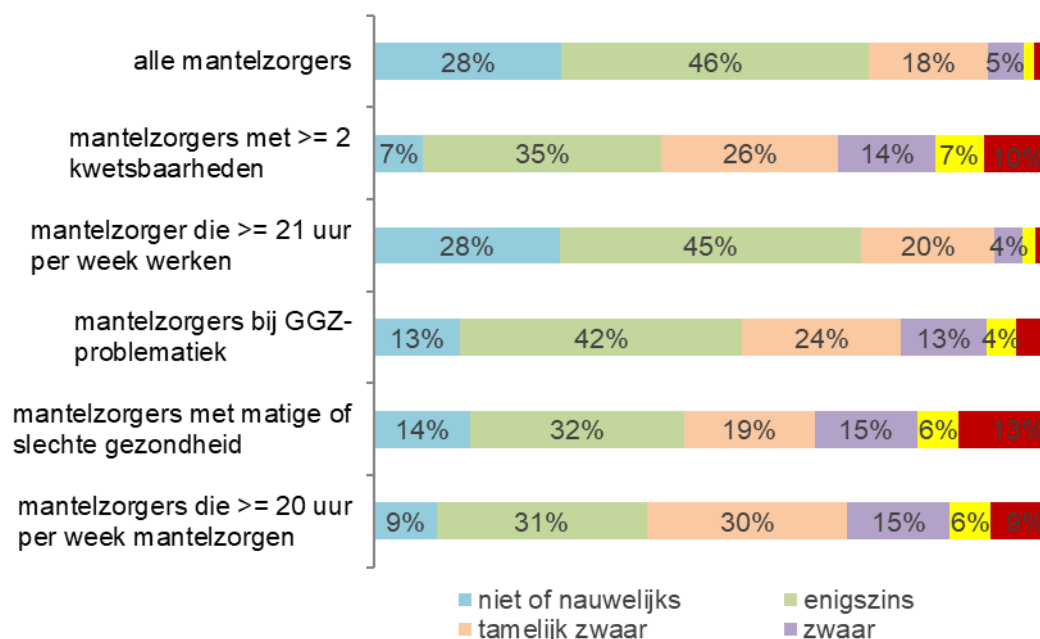
Eén van de onderzoeksvragen is in welke mate kwetsbare mantelzorgers worden belast door hun mantelzorgtaken. We maken daarbij onderscheid naar de volgende groepen kwetsbare mantelzorgers:

- a) mantelzorgers die 20 uur per week of meer mantelzorg verlenen (n=151)
- b) mantelzorgers die 21 uur per week of meer betaald werk verrichten (n=429)
- c) mantelzorgers die een matige tot slechte gezondheid hebben (n=98)
- d) mantelzorgers van hulpbehoevenden met GGZ-problematiek (n=165)

In totaal behoren 633 mantelzorgers tot één of meer van de bovengenoemde groepen 'kwetsbaren'. Dat is 71% van de totale onderzoeksgroep. 15% heeft twee kenmerken die hem of haar kwetsbaar maken en 4% heeft drie van deze kenmerken. In totaal zijn er 167 mantelzorgers met twee of meer kwetsbaarheden. Deze groep is ook nader bekeken.

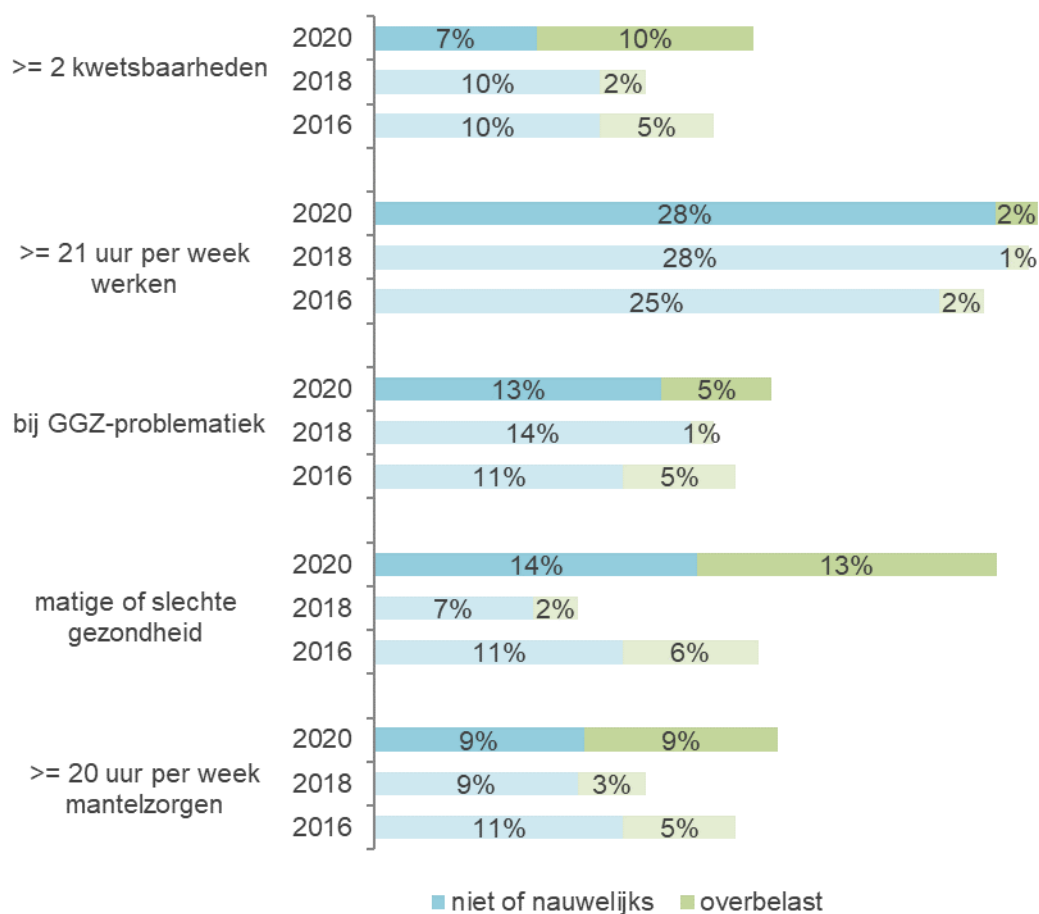
Over het algemeen kunnen we stellen dat deze groepen kwetsbare mantelzorgers, meer dan gemiddeld belasting ervaren. Een uitzondering vormen de mantelzorgers die 21 uur per week of meer werken: zij ervaren ongeveer evenveel belasting als de totale groep. De mantelzorgers die meer dan 20 uur per week mantelzorg verlenen, ervaren de meeste belasting, gevolgd door de groep met een matige of slechte gezondheid. Ook de mantelzorgers die over twee of meer kwetsbaarheden beschikken (bijvoorbeeld én een slechte gezondheid én mantelzorg verlenen aan iemand met psychische of psychiatrische problematiek), ervaren gemiddeld veel belasting (zie figuur 29).

Figuur 29. Ervaren belasting door kwetsbare groepen mantelzorgers

Voor de totale groep zien we een kleine afname in de ervaren belasting sinds 2016 (zie paragraaf 5.1). Deze ontwikkeling zien we in 2018 terug bij de kwetsbare groepen (zie figuur 30). In 2020 lijkt de belasting juist weer toe te nemen bij de kwetsbare groepen. Dit is vooral zichtbaar bij de mantelzorgers met een matige tot slechte gezondheid, zij die 20 uur per week of meer mantelzorg verlenen en mantelzorgers met twee of meer kwetsbaarheden.

Figuur 30. Ervaren belasting door kwetsbare groepen mantelzorgers

Zie bijlage IV voor een volledig overzicht van de kwetsbare groepen mantelzorgers en de mate waarin zij belasting ervaren.

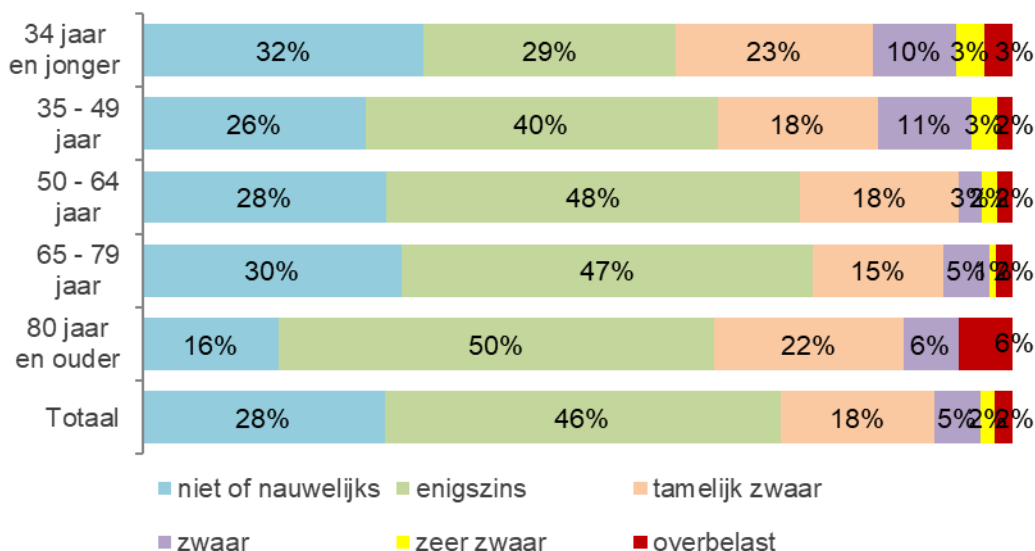
7.2 Leeftijdsgroepen vergeleken

In bijlage II is te zien dat het grootste deel van de mantelzorgers (44%) 50 tot 64 jaar oud is. 30% is 65 tot 79 jaar oud en een vijfde is 35 tot 49 jaar oud. In figuur 31 is te zien dat deze leeftijdsgroepen nauwelijks van elkaar verschillen in de mate waarin men belasting ervaart door de mantelzorgtaken.

De jongste groep (18-34 jarigen) bestaat uit 31 personen. Van hen voelt de meerderheid (61%) zich niet tot enigszins belast. Tegelijkertijd zeggen vijf van hen dat ze zich zwaar belast tot overbelast voelen.

32 mantelzorgers van de respondenten zijn 80 jaar of ouder. 21 van hen voelen zich niet tot enigszins belast en 9 voelen zich tamelijk zwaar tot zwaar belast. Slechts 2 van de 80-plussers voelt zich zeer zwaar of overbelast. Opvallend is dat bij de meting van 2018 de ervaren belasting door de 80-plussers afweek van de totale groep mantelzorgers: een meerderheid van de 80-plussers (54%) voelde zich tamelijk zwaar tot zwaar belast. In de meting van 2020 is de ervaren belasting juist vergelijkbaar met de totale groep mantelzorgers. De 80-plussers, net als mantelzorgers van 34 jaar en ouder, geven aan zich vaker zeer zwaar belast of overbelast te voelen dan mantelzorgers in andere leeftijdscategorieën. Echter, we kunnen dit niet met zekerheid zeggen omdat deze beide leeftijdsgroepen relatief klein zijn en mogelijk niet representatief zijn voor de totale populatie mantelzorgers.

Figuur 31. Ervaren belasting, vergelijking van leeftijdsgroepen

7.3

Samenvatting

71% van de mantelzorgers die aan dit onderzoek deelnamen, is waarschijnlijk kwetsbaarder omdat ze veel mantelzorg verlenen, betaald werk hebben, mantelzorg verlenen aan een hulpbehoevende met psychische klachten en/of zelf een matige of slechte gezondheid hebben. Zij ervaren over het algemeen een grotere mate van belasting. Een uitzondering hierop is de groep die 21 uur per week of meer betaald werk verricht. Zij voelen zich juist minder dan gemiddeld belast door de mantelzorg. Vooral de mantelzorgers die intensief mantelzorg verlenen (20 uur per week of meer) voelen zich zwaar belast.

Het lijkt erop dat de mantelzorgers tussen 50 en 79 jaar de minste belasting ervaren en de mantelzorgers uit de jongste (tot 34 jaar) en oudste leeftijdscategorie (80 jaar en ouder) de meeste. Echter, we kunnen dit niet met zekerheid zeggen omdat deze beide leeftijdsgroepen relatief klein zijn en mogelijk niet representatief zijn voor de totale populatie mantelzorgers.

Bijlage I Vragenlijst

VRAGENLIJST - Onderzoek mantelzorg

Mantelzorgers / naastbetrokkenen zorgen voor een langere periode voor iemand met een ziekte of beperking met wie zij een persoonlijke relatie hebben. Bijvoorbeeld iemand uit het gezin, de familie, buurt of vriendenkring. Het gaat hier om zorg voor een naaste die méér is dan af en toe een handje helpen.

1. Bent u in de afgelopen 5 jaar mantelzorger geweest?

- ☐ Ja, ik ben momenteel mantelzorger
- ☐ Ja, ik ben mantelzorger geweest (maar ik ben dat nu niet meer)
- ☐ Nee > ga naar eind

De (mantel)zorg kan bestaan uit het doen van het huishouden, persoonlijke verzorging, begeleiding, emotionele betrokkenheid, vervoer, artsenbezoek, administratie, geldzaken etc. Het gaat niet om de hulp die u in het kader van uw beroep geeft en ook niet om georganiseerd vrijwilligerswerk. Mantelzorg wordt doorgaans niet betaald. Mantelzorg kan zowel bij iemand thuis als aan iemand die in een 24-uurs setting is opgenomen worden verleend.

2. Aan hoeveel personen verleent of verleende u mantelzorg (zoals hierboven beschreven)?

- ☐ Aan 1 persoon
- ☐ Aan 2 personen
- ☐ Aan meer dan 2 personen

De volgende vragen worden in tegenwoordige tijd gesteld. Als u mantelzorger bent geweest, beantwoord de vragen dan voor uw situatie dat u mantelzorger was.

3. Aan wie verleent u deze mantelzorg? <meerdere antwoorden mogelijk>

- ☐ Kind
- ☐ Partner
- ☐ Ouder / grootouder
- ☐ Overige familie (broer, zus, schoonouder e.d.)
- ☐ Buurman / buurvrouw
- ☐ Vriend / vriendin
- ☐ Anders, namelijk ...

4. In welke gemeente woont de persoon wonen de personen aan wie u mantelzorg verleent? <meerdere antwoorden mogelijk>

Datum
Ons kenmerk

30 juni 2021
Mantelzorgmonitor 2020

- ☐ Zwolle
- ☐ Andere plaats

5. Hoe lang verleent u al mantelzorg?

- ☐ 3 maanden of korter
- ☐ 4 tot 8 maanden
- ☐ ongeveer 1 jaar
- ☐ ongeveer 1,5 jaar
- ☐ 2 tot 3 jaar
- ☐ 3 jaar of langer

6. Hoeveel uur per week bent u gemiddeld genomen met mantelzorg bezig?
Vul een getal in, het gaat om een schatting.

☐ -----

7. Wat voor ziekte, beperking of problematiek heeft de persoon / hebben de personen aan wie u mantelzorg verleent? Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Een lichamelijke beperking
- ☐ Een zintuiglijke beperking (slechthorend, doof, slechtziend of blind)
- ☐ Een (licht) verstandelijke beperking
- ☐ Een psychiatrische aandoening / chronisch-psychisch probleem (bijv. autisme, ADHD, schizofrenie)
- ☐ Een chronische ziekte (bijv. astma, hart- en vaatziekten, suikerziekte, beroerte, reuma, kanker, dementie)
- ☐ Niet aangeboren hersenletsel (NAH)
- ☐ Anders, namelijk ...

8. <Deze vraag verschijnt alleen als bij vraag 2 is geantwoord met '2 personen' of 'meer dan 2 personen'.>

Wat voor ziekte, beperking of problematiek heeft de persoon aan wie u de meeste uren mantelzorg verleent? Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Een lichamelijke beperking
- ☐ Een zintuiglijke beperking (slechthorend, doof, slechtziend of blind)
- ☐ Een (licht) verstandelijke beperking
- ☐ Een psychiatrische aandoening / chronisch-psychisch probleem (bijv. autisme, ADHD, schizofrenie)
- ☐ Een chronische ziekte (bijv. astma, hart- en vaatziekten, suikerziekte, beroerte, reuma, kanker, dementie)

Datum

30 juni 2021

Ons kenmerk

Mantelzorgmonitor 2020

- ☐ Niet aangeboren hersenletsel (NAH)
- ☐ Anders, namelijk ...

9. Waaruit bestaat de mantelzorg die u verleent?

Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Huishoudelijke hulp (koken, schoonmaken, boodschappen doen, was doen e.d.)
- ☐ Klussen in- en rondom huis of woonvorm / zorginstelling (tuinieren, kleine reparaties e.d.)
- ☐ Persoonlijke verzorging (hulp bij wassen en aankleden, medicijngebruik, eten en drinken, toiletgang e.d.)
- ☐ Aanwezig zijn bij gesprekken met zorg (artsen, ziekenhuizen, woonvorm / zorginstelling, verzorgingshuizen e.d.)
- ☐ Vervoer en / of begeleiding bij activiteiten / bezoeken buitenshuis
- ☐ Emotionele ondersteuning (praten, luisteren, opbeuren)
- ☐ Dingen regelen (administratie, afspraken maken, facturen betalen e.d.)
- ☐ Anders, namelijk ...

10. Zijn er personen die u helpen of ondersteunen bij het uitvoeren van uw mantelzorgtaken?

Meerdere antwoorden mogelijk.

- ☐ Ja, mijn partner
- ☐ Ja, broers of zussen
- ☐ Ja, thuiswonende kinderen
- ☐ Ja, uitwonende kinderen
- ☐ Ja, andere familieleden
- ☐ Ja, burens / vrienden / kennissen
- ☐ Ja, professionals (begeleiding, thuiszorg, verpleging etc.)
- ☐ Ja, een vrijwilliger
- ☐ Nee, ik word door niemand ondersteund
- ☐ Anders, namelijk ...

Datum
Ons kenmerk

30 juni 2021
Mantelzorgmonitor 2020

11. In welke mate voelt u zich over het algemeen belast, door uw rol als mantelzorger?
(Overbelasting kan zich onder andere uiten in slecht slapen, snel geïrriteerd zijn, heel moe zijn en vergeetachtigheid.)

- ☐ Niet of nauwelijks belast
☐ Enigszins belast
☐ Tamelijk zwaar belast
☐ Zwaar belast
☐ Zeer zwaar belast
☐ Overbelast

12. Geef bij de volgende zes stellingen aan of u het er voornamelijk mee eens of mee oneens bent.

	Voorname- lijk mee eens	Voorname- lijk mee oneens	Niet van toepassi- ng
Door mijn rol als mantelzorger voel ik me beperkt in mijn doen en laten	☐	☐	☐
Door mijn rol als mantelzorger heb ik te weinig tijd voor mezelf	☐	☐	☐
De mantelzorg is goed te combineren met mijn gezin / familie	☐	☐	☐
De mantelzorg is goed te combineren met mijn werk	☐	☐	☐
In mijn gedachten ben ik teveel bezig met mijn rol als mantelzorger	☐	☐	☐
De benodigde zorg komt teveel op mijn schouders neer	☐	☐	☐

13. Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende uitspraken?

	Helema- al mee eens	Mee eens	Neutra- al	Mee oneens	Helemaa- l mee oneens
Ik weet goed waar of hoe ik als mantelzorger (extra) hulp of ondersteuning moet regelen	☐	☐	☐	☐	☐

Datum
Ons kenmerk

30 juni 2021
Mantelzorgmonitor 2020

Ik weet dat er mantelzorgondersteuning ²⁰ mogelijk is	☐	☐	☐	☐	☐
Ik weet dat er vervangende zorg (respijtzorg) mogelijk is	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk dat extra ondersteuning of vervangende zorg (respijtzorg) voor mij teveel geld kost	☐	☐	☐	☐	☐
Degene voor wie ik zorg, wil zelf niet dat iemand anders de zorg (af en toe) overneemt	☐	☐	☐	☐	☐
Ik heb geen tijd om extra ondersteuning of vervangende zorg te regelen	☐	☐	☐	☐	☐
Ik wil de zorg liever niet uit handen geven, ook niet tijdelijk	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind het moeilijk om hulp te vragen	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn omgeving (familie / vrienden) toont voldoende waardering voor mij als mantelzorger	☐	☐	☐	☐	☐

14. In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen? Met gemeente Zwolle bedoelen we hieronder ook het Sociaal wijkteam en Steunpunt Mantelzorg/ZwolleDoet!

	Helemaal mee eens	Mee eens	Neutraal	Mee oneens	Helemaal oneens
De gemeente Zwolle besteedt genoeg aandacht aan de positie van mantelzorgers	☐	☐	☐	☐	☐
De gemeente Zwolle toont voldoende waardering voor mantelzorgers	☐	☐	☐	☐	☐
De gemeente Zwolle heeft voldoende ondersteuningsmogelijkheden voor mantelzorgers	☐	☐	☐	☐	☐

15. U kunt uw bovenstaande antwoorden hier toelichten. _____

²⁰ Bij mantelzorgondersteuning kan het bijvoorbeeld gaan om een luisterend oor, wegwijs maken en hulp bij regeltaken rondom zorg, bijeenkomsten en trainingen, lotgenotencontacten en emotionele ondersteuning.

Datum

30 juni 2021

Ons kenmerk

Mantelzorgmonitor 2020

16. We willen graag inzicht in uw relatie als mantelzorger met de formele zorg (thuiszorg, ziekenhuiszorg, ouderenzorg, specialistische zorg e.d.) In hoeverre bent u het eens met de onderstaande stellingen over de formele zorg?

	Helem a a l mee eens	Mee eens	Neutr aal	Mee oneens	Helem a a l mee oneens	Niet van toepassing
Als mantelzorger voel ik mij door de formele zorg gehoord en gezien	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Samen met de formele zorg maak ik afspraken over wie wat doet in de zorg voor degene die zorg nodig heeft	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Als mantelzorger ervaar ik voldoende overleg en afstemming met de formele zorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Als mantelzorger vind ik het prettig als de formele zorg de zorg af en toe van mij overneemt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De formele zorg toont voldoende waardering voor mij als mantelzorger	☐	☐	☐	☐	☐	☐

17. Weet u dat er een Steunpunt Mantelzorg / Informele Zorg bij ZwolleDoet! is waar mantelzorgers terecht kunnen voor hulp en advies?

- ☐ Ja
☐ Nee

18. Weet u dat er in Zwolle Sociale wijkteams zijn waar mantelzorgers terecht kunnen voor hulp en advies?

- ☐ Ja
☐ Nee

19. Weet u dat er een Participatieraad is, die de belangen van alle Zwollenaren en dus ook van mantelzorgers behartigt?

- ☐ Ja
☐ Nee

20. Als u denkt aan de mogelijkheden die u worden geboden ter ondersteuning van uw rol als mantelzorger, in welke mate bent u dan tevreden over het aanbod aan mogelijkheden?

- ☐ Zeer tevreden
- ☐ Tevreden
- ☐ Neutraal
- ☐ Ontevreden
- ☐ Zeer ontevreden
- ☐ Geen mening

21. Als u denkt aan de erkenning die u als mantelzorger ontvangt van verschillende organisaties (of kunt ontvangen), in welke mate bent u hierover dan tevreden?

- ☐ Zeer tevreden
- ☐ Tevreden
- ☐ Neutraal
- ☐ Ontevreden
- ☐ Zeer ontevreden
- ☐ Geen mening

<Vraag 22 verschijnt alleen als bij vraag 20 en / of 21 het antwoord (zeer) ontevreden is aangevinkt.>

22. U hebt aangegeven niet tevreden te zijn over het aanbod aan ondersteuningsmogelijkheden en / of de geboden erkenning. Kunt u toelichten waarom u niet tevreden bent?

23. Hebben de erkenning en ondersteuning die aan u als mantelzorger worden geboden invloed op de mate waarin u zich belast voelt door uw mantelzorgtaken?

- ☐ Ja, ik voel me er minder door belast
- ☐ Ja, ik voel me er meer door belast
- ☐ Nee, deze hebben geen invloed op de belasting
- ☐ Anders, namelijk ...

24. Wat zou u helpen om de zorg voor uw naaste / de persoon aan wie u mantelzorg verleent langer vol te houden?

25. Weet u van het bestaan van ZOOverbindzorg, een digitaal informatiekanaal voor alle partijen (mantelzorgers, familie en zorgverleners) die betrokken zijn bij de zorg en het welzijn van kwetsbare ouderen?

- ☐ Ja, ik heb daar wel eens van gehoord (maar sta er niet ingeschreven) > ga naar vraag 27
- ☐ Ja, ik sta ook ingeschreven bij ZOOverbindzorg
- ☐ Nee, ik heb daar nog nooit van gehoord > ga naar vraag 27

26. In welke mate heeft uw aansluiting bij ZOOverbindzorg voor u als mantelzorger tot nu toe een meerwaarde? Als u nog niets via ZOOverbindzorg hebt gedaan, kies dan voor het antwoord 'niet van toepassing'.

- ☐ Grote meerwaarde
- ☐ Enigszins meerwaarde
- ☐ Geen meerwaarde
- ☐ Niet van toepassing (ik heb nog niets met / via ZOOverbindzorg gedaan)

Vervangende zorg / respijtzorg

Respijtzorg of vervangende zorg biedt mantelzorgers de mogelijkheid de zorg van hun partner, ouder, kind of andere relatie even over te laten (dragen) aan een andere persoon / personen of een organisatie. De zorg kan zowel bij de zorgvrager thuis geleverd worden of in een (zorg) organisatie. Het doel hiervan is dat de mantelzorger even tijd voor zichzelf kan nemen, een avond weg kan, of vakantie kan nemen met de bedoeling dat de mantelzorger de zorg vol kan houden. Er zijn twee vormen van respijtzorg:

- Respijtzorg in (eigen) huis
- Respijtzorg buitenshuis

Respijtzorg in eigen huis:

- Inzet van iemand uit het eigen sociale netwerk, bijvoorbeeld familielid, buren, bekenden
- Inzet van een vrijwilliger / maatje die de zorg (tijdelijk) overneemt.
- Inzet van professionele zorg, bijvoorbeeld particulier betaalde zorg, Senior Service, SaaraanHuis, ZorgMies etc.

Respijtzorg buitenshuis:

- Dagbesteding of andere vormen van activiteiten waar iemand een of meerdere dagdelen per week terecht kan, bijvoorbeeld buurtkamer, zorgboerderij en andere welzijnsactiviteiten.
- Logeeropvang voor jongeren tot 18 jaar of logeerszorg, verblijf in een zorginstelling of zorghotel voor een of meerdere etmalen.
- Vakantieverblijf waar de zorgvrager de zorg krijgt die hij / zij nodig heeft.

27. Hebt u behoefte aan tijdelijk vervangende zorg (respijtzorg), zodat u zelf tijdelijk ontlast wordt van uw mantelzorgtaken?

- ☐ Ja en ik denk dat degene voor wie ik mantelzorger ben dat geen probleem vindt
- ☐ Ja, maar degene voor wie ik mantelzorger ben wil waarschijnlijk niet dat iemand anders mijn mantelzorgtaken overneemt
- ☐ Nee, daar heb ik zelf geen behoefte aan / dat is niet nodig

28. Hebt u de afgelopen jaren wel eens gebruik gemaakt van een van de vormen van vervangende zorg?

- ☐ Ja, van vervangende zorg in eigen huis > ga naar vraag 29
- ☐ Ja, van vervangende zorg buitenshuis > ga naar vraag 29
- ☐ Ja, zowel van vervangende zorg in eigen huis als buitenshuis > ga naar vraag 0+31
- ☐ Nee > ga naar vraag 33

29. Hoe hebt u, als mantelzorgverlener, het gebruik van vervangende zorg ervaren?

- ☐ Zeer positief
- ☐ Positief
- ☐ Neutraal
- ☐ Negatief
- ☐ Zeer negatief
- ☐ Weet ik niet meer

Na vraag 29 door naar vraag 32

30. Hoe hebt u, als mantelzorgverlener, het gebruik van vervangende zorg *in eigen huis* ervaren?

- ☐ Zeer positief
- ☐ Positief
- ☐ Neutraal
- ☐ Negatief
- ☐ Zeer negatief
- ☐ Weet ik niet meer

31. Hoe hebt u, als mantelzorgverlener, het gebruik van vervangende zorg *buitenshuis* ervaren?

- ☐ Zeer positief
- ☐ Positief
- ☐ Neutraal

Datum

30 juni 2021

Ons kenmerk

Mantelzorgmonitor 2020

- ☐ Negatief
- ☐ Zeer negatief
- ☐ Weet ik niet meer

32. Kunt u uw antwoord toelichten?

Na vraag 32 door naar vraag 34

33. Om welke reden hebt u de afgelopen jaren geen gebruik gemaakt van vervangende zorg?

- ☐ Geen behoefte aan / niet nodig
- ☐ Degene die ik verzorg, wil dit niet
- ☐ Ik kan geen vorm vinden die past in onze situatie
- ☐ Ik heb onvoldoende vertrouwen in de (vervangende) zorg
- ☐ Teveel gedoe om dit te regelen
- ☐ Vanwege (angst voor) corona
- ☐ Anders, namelijk

34. Welke vorm van vervangende zorg zou u helpen om de zorg langer vol te houden (ongeacht of deze vorm nu wordt aangeboden en wat er aan regelwerk en kosten nodig is)?

35. Hebt u zich wel eens verdiept in de mogelijkheden van dagbesteding (als vervangende zorg)?

- ☐ Ja, daar hebben we ook gebruik van gemaakt > ga naar vraag 38
- ☐ Ja, maar daar hebben we (nog) geen gebruik van gemaakt > ga naar vraag 36
- ☐ Nee > ga naar vraag 36

36. Om welke reden heeft uw naaste / de persoon aan wie u mantelzorg verleent, geen gebruik gemaakt van dagbesteding?

- ☐ De aangeboden dagbesteding is qua tijden en locaties niet te combineren met mijn eigen bezigheden / werkzaamheden
- ☐ De aangeboden dagbesteding sluit inhoudelijk niet aan op onze behoefte. > ga naar vraag 37
- ☐ Degene aan wie ik mantelzorg verleen, wil dit (nog) niet
- ☐ Degene aan wie ik mantelzorg verleen, kan dit (nog) niet

Datum
Ons kenmerk

30 juni 2021
Mantelzorgmonitor 2020

☐ Anders, namelijk

37. Kunt u aangeven welke vorm van dagbesteding of dagactiviteit wel zou aansluiten bij uw behoefte / interesse?

Mantelzorg en werk

38. Doet u zelf betaald werk?

- ☐ Ja
☐ Nee > ga naar vraag 42

39. Voor hoeveel uur per week doet u betaald werk?

☐ -----

40. Weet uw werkgever of uw leidinggevende dat u mantelzorger bent?

- ☐ Ja
☐ Nee
☐ Ik weet niet of mijn werkgever / leidinggevende dat weet
☐ Ik ben eigen baas / zpp-er > ga naar vraag 42
☐ Ik heb verschillende werkgevers

41. Is uw werkgever / leidinggevende bereid mee te denken over oplossingen hoe u uw werk en uw rol als mantelzorger zo goed mogelijk kunt combineren?

- ☐ Ja
☐ Nee
☐ Weet ik niet
☐ Niet van toepassing, ik kan mijn werk en het mantelzorgen goed combineren
☐ Anders, namelijk...

42. Heeft het verlenen van de mantelzorg meegespeeld bij de afweging van het aantal uur betaald werk dat u doet, of het feit dat u geen betaald werk doet?

- ☐ Ja
☐ Nee > ga naar vraag 44

43. Welke afwegingen zijn van toepassing in uw situatie? (meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Het gebruik van (vervroegd) pensioen.
- ☐ Het werk was niet (meer) te combineren met de mantelzorgtaak
- ☐ De zorgvrager vindt het prettig dat ik als mantelzorger meer thuis ben
- ☐ Anders, namelijk...

Algemeen

44. Hoe zou u over het algemeen uw eigen gezondheid omschrijven?

- ☐ Zeer goed
- ☐ Goed
- ☐ Redelijk
- ☐ Matig
- ☐ Slecht

45. Bent u een man of een vrouw?

- ☐ Man
- ☐ Vrouw
- ☐ Anders (bijv. transgender, intersekse)

46. Wat is uw leeftijd?

☐ _ _ _ _ _

47. Wat is de samenstelling van uw huishouden?

- ☐ Ik woon alleen
- ☐ (Echt)paar, zonder thuiswonend(e) kind(eren)
- ☐ (Echt)paar, met thuiswonend(e) kind(eren)
- ☐ Eén ouder, met (thuiswonende) kinderen
- ☐ Inwonend bij ouders(s), verzorgende(n), broer(s) of zus(sen) of andere familie
- ☐ Een andere samenstelling, namelijk..

48. Op welke manier zou u het liefst ondersteund willen worden in uw rol als mantelzorger?

49. Hebt u tot slot nog tips of opmerkingen?

> Tekst die verschijnt als vraag 1 = nee:

U hebt net aangegeven de afgelopen vijf jaren geen mantelzorg te hebben verleend.

Mantelzorg is de zorg die u geeft aan iemand uit het gezin, de familie, buurt of vriendenkring. De (mantel)zorg kan bestaan uit het doen van het huishouden,

persoonlijke verzorging, begeleiding, emotionele betrokkenheid, vervoer,

artsenbezoek, administratie, geldzaken etc. Als u geen mantelzorger bent of bent

geweest de afgelopen jaren, hebben we verder geen vragen voor u. Klik op 'Einde' om de vragenlijst af te sluiten.

> Eindtekst:

Bedankt voor het beantwoorden van alle vragen. Naar verwachting wordt het rapport met de uitkomsten van dit onderzoek in het eerste kwartaal 2021 gepubliceerd op de website van gemeente Zwolle.

U kunt de vragenlijst nu afsluiten door op 'Einde' te klikken.

Bijlage II Kenmerken mantelzorgers uit het onderzoek

Mantelzorgers afkomstig uit het Zwols Burgerpanel 2020, 2018 en 2016

Kenmerk mantelzorger	2020 (886)		2018 (N=655)	2016 (N=720)
Bent u een man of een vrouw?	#	%	%	%
Man	352	40%	45%	40%
Vrouw	534	60%	55%	60%
Anders	-	0%	0%	0%
Wat is de samenstelling van uw huishouden?				
Ik woon alleen	178	20%	21%	17%
(Echt)paar, zonder thuiswonend(e) kind(eren)	441	50%	51%	52%
(Echt)paar, met thuiswonend(e) kind(eren)	206	23%	23%	24%
Eén ouder, met (thuiswonende) kinderen	47	5%	4%	4%
Inwonend bij ouders(s), verzorgende(n), broer(s) of zus(sen) of andere familie	8	1%	1%	1%
Anders	6	1%	-	-
Wat is uw leeftijd?				
34 jaar of jonger	31	3%	5%	4%
35 - 49 jaar	168	19%	20%	20%
50 tot 64 jaar	389	44%	43%	46%
65 tot 79 jaar	266	30%	30%	28%
80 jaar of ouder	32	4%	2%	2%
Hoe zou u over het algemeen uw eigen gezondheid noemen?				
Zeer goed	156	18%	14%	14%
Goed	443	50%	55%	51%
Redelijk	189	21%	22%	24%
Matig	78	9%	7%	9%
Slecht	20	2%	2%	2%
Doet u zelf betaald werk?				
Ja	530	60%	58%	56%
11 uur of minder	25	5%	3%	3%
12 - 20 uur per week	76	14%	5%	4%

Datum

30 juni 2021

Ons kenmerk

Mantelzorgmonitor 2020

Kenmerk mantelzorger	2020 (886)		2018 (N=655)	2016 (N=720)
21 - 34 uur per week	224	42%	26%	26%
35 uur of meer	205	39%	24%	24%
Nee	356	40%	42%	44%
Gemeente waar hulpbehoevende woont				
Zwolle	668	75%	75%	
Andere gemeente	272	31%	32%	

Datum 30 juni 2021
Ons kenmerk Mantelzorgmonitor 2020

Bijlage III Kenmerken mantelzorgers en verleende mantelzorg uit registraties steunpunt

Mantelzorgers geregistreerd bij het Steunpunt Mantelzorg (ZwolleDoe!) o.b.v. registraties 2020

Aan wie biedt u zorg of ondersteuning?	Aantal	%
Anders	168	4%
Buurman / - vrouw	139	3%
Vriend	181	4%
Ander familielid	357	8%
Broer / zus	438	10%
Partner	994	22%
Kind	1.042	23%
Vader / moeder	1.456	32%
	4.607	100%

Anders, bijv.: kleinkind, kennis, ex, opa/oma, schoonmoeder/vader, stiefkind/moeder, vriendin

Wat is het ziektebeeld of de beperking van degene aan wie u zorg biedt?	Aantal	%
Anders	381	6%
Verslaafd	58	1%
Terminaal ziek	78	1%
Niet-aangeboren hersenletsel (NAH)	331	5%
Dementie	484	8%
Verstandelijke beperking	587	10%
Stoornis in het autistisch spectrum (ASS)	672	11%
Psychiatrische problematiek / Psychische problemen	724	12%
Chronisch ziek	1.187	20%
Lichamelijke beperking	1.926	32%
	6.047	100%

Anders, bijv.: ouderdom, ADD/ADHD, Visueel beperkt, COPD, hartpatiënt, kanker, epilepsie, Parkinson

Wat doet u voor de zorgvrager	Aantal	%
Anders	274	2%
Persoonlijke verzorging (wassen/kleden/eten geven/helpen bij toiletbezoek e.d.)	1.045	9%
Administratieve taken	1.984	17%
Huishoudelijke taken (boodschappen doen/poetsen/koken/wassen/strijken e.d.)	2.630	22%
Meegaan met bezoek dokter/ziekenhuis e.d.	2.765	24%
Sociaal-emotionele taken (gezelschap houden/luisteren naar problemen/steun bieden/begeleiding e.d.)	3.014	26%
	11.712	100%

Anders: worden verschillende dingen genoemd, begeleiding gesprekken, praktische hulp, in de gaten houden e.d.

Datum 30 juni 2021
Ons kenmerk Mantelzorgmonitor 2020

Hoeveel uur per week doet u dit?	Aantal	%
0 - 2 uur per week	319	8%
2 - 4 uur per week	819	21%
4 - 8 uur per week	964	25%
Meer dan 8 uur per week	1731	45%
	3.833	100%

Datum
Ons kenmerk

30 juni 2021
Mantelzorgmonitor 2020

Bijlage IV Kenmerken verleende mantelzorg uit het onderzoek

Afkomstig uit het Zwols Burgerpanel 2020, 2018 en 2016

Kenmerk verleende mantelzorg	2020 (886)		2018 (N=655)	2016 (N=720)
Bent u in de afgelopen 5 jaar mantelzorger geweest?	#	%	%	%
Momenteel mantelzorger	619	70%	61%	63%
Mantelzorger geweest	267	30%	39%	37%
Aan hoeveel personen verleent u mantelzorg?				
1 persoon	630	71%	70%	69%
2 personen	202	23%	23%	23%
meer dan 2 personen	54	6%	7%	7%
Hoe lang verleent/verleende u mantelzorg?				
3 maanden of korter	46	5%	8%	10%
4 tot 8 maanden	59	7%	7%	8%
ongeveer Jaar	54	6%	5%	7%
ongeveer 1,5 jaar	67	8%	8%	8%
2 tot 3 jaar	123	14%	15%	15%
3 jaar of langer	537	61%	57%	52%
Hoeveel uur per week gemiddeld verleent u mantelzorg?				
8 uur of minder	548	62%	61%	62%
9 - 19 uur	187	21%	21%	19%
20 uur of meer	151	17%	18%	20%
Aan wie verleent u mantelzorg?*				
Partner	188	21%	21%	18%
Kind	112	13%	15%	12%
Ouder/grootouder	449	51%	48%	47%
Overige familie (broer, zus, schoonouder e.d.)	151	17%	19%	9%
Buurman/buurvrouw	66	7%	7%	5%
Vriend/vriendin	73	8%	8%	4%
Andere hulpbehoevende	22	2%	4%	4%
* In 2018 konden mensen bij deze vraag meerdere antwoorden aankruisen. Dit geldt voor de 195 personen die aan twee of meer mensen mantelzorg verlenen. In 2016 konden mensen bij deze vraag één antwoord aankruisen.				

Datum
Ons kenmerk

30 juni 2021
Mantelzorgmonitor 2020

Kenmerk verleende mantelzorg	2020 (886)	2018 (N=655)	2016 (N=720)
Wat voor ziekte, beperking of problematiek heeft de persoon / hebben de personen aan wie u mantelzorg verleent?*	#	%	%
Een lichamelijke beperking	489	55%	46%
Een zintuiglijke beperking	115	13%	9%
Een (licht) verstandelijke beperking	82	9%	8%
Een psychiatrische aandoening / chronisch-psychisch probleem***	162	18%	17%
Een chronische ziekte****	182	21%	50%
Niet aangeboren hersenletsel	86	10%	5%
Ouderdom	145	16%	8%
Anders	36	4%	4%
**In 2018 zijn de antwoordopties bij deze vraag gewijzigd waardoor een volledige vergelijking met 2016 niet mogelijk is.			
***2016: optelling van categorieën 'psychiatrische problematiek' en 'autisme, ADHD, Pddnos, hersenletsel'			
****In 2020 is deze categorie niet als een afzonderlijke categorie in de antwoordopties genoemd. De cijfers zijn gebaseerd op open antwoorden en zijn niet met 2018 te vergelijken.			
Wat voor ziekte, beperking of problematiek heeft de persoon aan wie u de meeste uren mantelzorg verleent? *****	(N=256)	(N=195)	
Een lichamelijke beperking	131	51%	36%
Een zintuiglijke beperking	24	9%	11%
Een (licht) verstandelijke beperking	17	7%	11%
Een psychiatrische aandoening / chronisch-psychisch probleem	51	20%	21%
Een chronische ziekte*****	32	13%	37%
Niet aangeboren hersenletsel	20	8%	5%
Ouderdom	27	11%	8%
Anders	8	3%	3%
*****In 2016 is deze vraag niet gesteld waardoor een vergelijking niet mogelijk is.			
Waaruit bestaat de mantelzorg die u verleent?			
Huishoudelijke hulp	541	61%	57%
Klussen in- en rondom huis	360	41%	35%
Persoonlijke verzorging	216	24%	26%
Aanwezig zijn bij gesprekken met zorg	631	71%	71%
Vervoer en/of begeleiding bij activiteiten/bezoeken buitenshuis	520	59%	56%

Datum
Ons kenmerk

30 juni 2021
Mantelzorgmonitor 2020

Kenmerk verleende mantelzorg	2020 (886)		2018 (N=655)	2016 (N=720)
Emotionele ondersteuning	657	74%	74%	73%
	#	%	%	%
Dingen regelen	595	67%	61%	62%
Anders	37	4%	3%	6%
Wordt u bij het uitvoeren van uw mantelzorgtaken door andere personen ondersteund?				
Partner	285	32%	36%	40%
Broers of zussen	289	33%	31%	30%
Professionals	218	25%	25%	26%
Andere familieleden	95	11%	15%	14%
Buren/vrienden/kennissen	82	9%	11%	9%
Uitwonende kinderen	88	10%	9%	8%
Thuiswonende kinderen	40	5%	3%	4%
Vrijwilliger	15	2%	2%	3%
Niemand	186	21%	20%	20%
Anders	5	1%		

Datum
Ons kenmerk

30 juni 2021
Mantelzorgmonitor 2020

Bijlage IV Kwetsbare groepen

Afkomstig uit het Zwols Burgerpanel 2020

Belasting	20 uur of meer mantelzorgen=151	Matige/slechte gezondheid n=98	Hulpbehoevende met GGZ problematiek n=165	18 tot 35 jaar n=31	21 uur of meer betaald werk n=429	2 of meer voorgenoemde factoren n=167	Alle mantelzorgers N=886
Mate belast							
Niet of nauwelijks	9%	14%	13%	32%	28%	7%	28%
Enigszins	31%	32%	42%	29%	45%	35%	46%
Tamelijk zwaar	30%	19%	24%	23%	20%	26%	18%
Zwaar	15%	15%	13%	10%	4%	14%	5%
Zeer zwaar	6%	6%	4%	3%	2%	7%	2%
Overbelast	9%	13%	5%	3%	2%	10%	2%
Behoeftte aan tijdelijk vervangende zorg?							
Ja, en denk dat hulpbehoevende dat geen probleem vindt	12%	13%	10%	6%	6%	11%	6%
Ja, maar denk dat hulpbehoevende dat niet wil	15%	23%	16%	19%	12%	20%	10%
Nee	74%	63%	74%	74%	82%	69%	84%
Invloed op het leven							
Beperkt in mijn doen en laten	68%	66%	51%	42%	36%	63%	37%
Te weinig tijd voor mezelf	60%	49%	45%	35%	30%	57%	27%
Goed te combineren met gezin/familie	42%	48%	61%	61%	71%	50%	68%
Goed te combineren met werk	17%	23%	45%	65%	66%	43%	46%
In gedachten teveel bezig met mantelzorg	56%	57%	59%	52%	40%	65%	37%
Zorg komt teveel op mijn schouders neer	52%	51%	45%	39%	34%	55%	29%

Datum
Ons kenmerk

30 juni 2021
Mantelzorgmonitor 2020

Afkomstig uit het Zwols Burgerpanel 2018

Belasting	20 uur of meer mantelzorg n=117	Matige/slechte gezondheid n=61	Hulpbehoevende met GGZ problematiek n=118	18 tot 35 jaar n=31	21 uur of meer betaald werk n=231	2 of meer voorgenoemde factoren n=66	Totaal N=655
Mate belast							
Niet of nauwelijks	9%	7%	14%	32%	9%	2%	27%
Enigszins	36%	43%	48%	48%	38%	46%	47%
Tamelijk zwaar	26%	25%	20%	3%	20%	23%	17%
Zwaar	17%	13%	10%	6%	18%	15%	6%
Zeer zwaar	9%	11%	7%	6%	13%	12%	3%
Overbelast	3%	2%	1%	3%	2%	2%	1%
Behoefte aan tijdelijk vervangende zorg?							
Ja, en denk dat hulpbehoevende dat geen probleem vindt	10%	7%	6%	10%	13%	10%	6%
Ja, maar denk dat hulpbehoevende dat niet wil	23%	20%	18%	6%	13%	10%	12%
Nee	67%	74%	76%	84%	75%	80%	81%
Invloed op het leven							
Beperkt in mijn doen en laten	72%	49%	46%	35%	64%	61%	36%
Te weinig tijd voor mezelf	62%	36%	38%	29%	59%	49%	27%
Goed te combineren met gezin/familie	46%	64%	55%	55%	44%	58%	65%
Goed te combineren met werk	21%	26%	38%	48%	24%	30%	42%
Gedachten teveel bezig met mantelzorg	56%	54%	52%	32%	58%	52%	36%
Zorg komt teveel op mijn schouders neer	55%	48%	39%	19%	55%	44%	27%